NICC Magazine 10 /2017

Ivoren krisgreep ingelegd met goud en edelstenen (artikel pag.14)

In dit nummer

De onderste steen boven.....2

Wat was nou de Bersiap?.....4

Toorop kumpulan, een unieke gebeurtenis.....9

Eerherstel voor Joseph Luns in Nieuw-Guinea Kwestie.....10

Oud Papualeider Nicolaas Jouwe overleden.....13

Onderzoek recht-matigheid verworven museumstukken.....14

Het verhaal van een Sinyo (1).....22

Gedicht.....27

Adresboek van Bandoeng.....27

Kartini & Katini, two stories.....28

Column.....30

Mededeling.....40

Gratis maandelijks e-magazine voor de Indische gemeenschap

jaargang 9, oktober 2017 | oplage: 9500

Nederlands Indisch Cultureel Centrum

Van de redactie

Dit nummer openen we met een artikel over de start van het grote onderzoek naar de waarheid rond de gebeurtenissen tijdens de dé-kolonisatie-oorlog in Indië. Dan een uitgebreid stuk over een van de beruchtste periodes van na de Tweede Wereldoorlog, de Bersiap. Verder een artikel over een onderzoek naar al of niet recht-matig verkregen museumstukken. En het eerste deel van het levensverhaal van Fried Muller: Het verhaal van een Sinyo. Ook aandacht voor een nieuwe theater productie 'Kartini & Katini'. De column is zoals altijd weer van Chantal Snijders Merkelbach en op pagina 40 een mededeling.
Heeft u trouwens zelf een verhaal te vertellen, waarvan u denkt dat dit onze lezers zal interesseren? NICC Magazine stelt haar redactionele inhoud graag voor u open. De redactie wenst u weer heel veel leesplezier. Graag willen wij u ook wijzen op de mogelijkheid ***NICC Magazine als advertentie medium*** te gebruiken. Hierbij een oproep aan alle lezers die eigenaar zijn van een bedrijf of er werkzaam zijn als PR manager om NICC Magazine als mogelijkheid te zien om ***uw bedrijf of product onder de aandacht*** van nu 9500 abonnees te brengen. Tevens willen wij een beroep doen op uw waardering als abonnee voor het zeer vele werk dat wij maandelijks aan NICC Magazine hebben. Houdt u in gedachten dat NICC Magazine geheel GRATIS is, hetgeen echter niet betekent dat wij geen kosten hebben. Juist in deze tijden is ***uw betrokkenheid*** bij NICC Magazine van groot belang en vragen wij u een ***VRIJWILLIGE DONATIE***. Wij zullen u daarvoor zeer dankbaar zijn en u zult verzekerd zijn van een blijvende gratis toezending van uw geliefde en gewaardeerde NICC Magazine. Onze volledige bankgegevens zijn: (BIC: RABONL2U)
NL39 RABO 0129 2168 36, t.n.v. ***N.I.C.C.*** Den Haag NL.
Mogen wij u tenslotte vragen om NICC Magazine zoveel mogelijk bij uw familie, vrienden en kennissen onder de aandacht te brengen? Vraag hen ook gratis abonnee te worden. Wij wensen u weer veel plezier met uw NICC Magazine. En mede dankzij uw donaties en advertenties kan NICC Magazine helemaal GRATIS blijven.
Hans Vogelsang, hoofdredacteur.

De onderste steen boven

Door: Hans Vogelsang

Dekolonisatie-onderzoek Nederlands-Indië van start

Op 14 september werd officieel het startschot gegeven voor een breed opgezet onderzoek naar de dekolonisatie-oorlog in voormalig Nederlands-Indië (nu Indonesië) in de periode 1945 tot 1950. Al jaren werd gepleit voor een nieuw weten-schappelijk onderzoek naar die periode, waarbij beide kanten, zowel de Indonesische als de Nederlandse, zouden worden belicht. Aanleiding voor het nu gestarte onderzoek zijn de recente publicaties over het optreden van Nederlandse militairen in onze toenmalige kolonie. Vooral het onlangs gepubliceerde spraakmakende boek van Rémy Limpach: "De brandende kampongs van generaal Spoor" bracht aan het licht dat de Nederlandse krijgs-macht zich destijds wel degelijk had schuldig gemaakt aan buitensporig geweld tegen de Indonesische bevolking.

Koesno Sosrodihardjo

Na het einde van de Japanse bezetting op 15 augustus 1945 was Nederland vast besloten om de Nederlandse kolonie Indië weer onder regulier Nederlands bestuur te brengen. Dat stuitte op fel verzet van de Indonesische bevolking. Direct na de Japanse overgave struinden groepen met name jonge Indonesiërs de buurten af op zoek naar de door hen gehate Nederlanders. Deze groepen werden min of meer gestructureerd doordat Koesno Sosrodihardjo, onder de schuil-naam Soekarno (Sukarno) zich opwierp als de toekomstige leider van de Republik Indonesia en samen met zijn rechterhand Muhammad Hatta het symbool werd voor de Indonesische onaf-hankelijkheidsstrijd.

Op 17 augustus 1945 riep Sukarno de onafhankelijkheid uit, waarmee hij zich de woede van Nederland op de hals haalde. Tijdens twee zogenaamde Poli-tionele acties (eigenlijk complete militaire interventies) werd tussen 1947 en 1949 er alles aan gedaan om het verzet in Indië te breken en het land weer onder controle en Nederlands bestuur te krijgen. In vrij korte tijd verscheepte Nederland een krijgsmacht van ca. 200.000 (veelal jonge dienst-plichtige) militairen naar Indië om er orde op zaken te stellen. Bij het geweld dat daarmee ont-stond, kwamen tenminste 5000 Nederlandse militairen en zeker 100.000 Indonesiërs om het leven.

Uiteindelijk moest Nederland, mede onder zware druk van de Verenigde Staten en de Verenigde Naties de koloniale oorlog staken en tot erkenning van de Republik Indonesia overgaan. De officiële verdragen hiertoe werden op 27 december 1949 getekend en was de Indonesische onafhankelijkheid een feit geworden.

Vier jaar

Eind 2016 ging het Kabinet Rutte II akkoord met een groot opgezet onderzoek naar wat zich tijdens de dekolonisatieperiode afspeelde in het voormalige Indië. Er werd 4.1 miljoen euro voor beschikbaar gesteld. In september 2021, dus vier jaar na de start, moet het onderzoek met een uitgebreid rapport afgerond zijn. Het onderzoek wordt uitgevoerd door het NIOD, het KITLV (Koninklijk Instituut voor Taal- Land- en volkenkunde) en het NIMH (Nederlands Instituut voor Militaire Historie).

Helden-epos

De Indonesische historicus Bonnie Triyana vindt het een goed idee dat er nu eindelijk een onderzoek komt, omdat dit meer inzicht zal geven in zowel het Nederlandse als het Indonesische perspectief, waardoor het voor beide landen minder zwart-wit zal worden. In Nederland wordt over de misstanden en het geweld nauwelijks gerept, terwijl er anderzijds in Indonesië de onafhankelijkheidsstrijd verpakt is in een waar helden-epos. In de geschiedenis van beide landen worden de doden ondergeschikt gemaakt aan het resultaat.
Een onderwerp waar Triyana in eigen land meer over verteld wil hebben is wat vooral in Nederland een pijnpunt is: de Bersiap. De geweldsexplosie die direct na de Japanse capitulatie het leven kostte aan duizenden Nederlanders. Hier wordt in eigen land nauwelijks aandacht aan besteed, aldus Triyana.

Redeloze volkswoede

De Indonesische strijders die gevoed door nationalistische gevoelens in losgeslagen groepen gruwelijk moordend op strooptocht gingen, waarbij niet alleen de Nederlanders de volle laag kregen, maar ook andere etnische bevolkingsgroepen zoals Indo's en Chinezen. Kortom, iedereen die ook maar een band had met enige vorm van buitenlands gezag. Zij werden het slachtoffer van moordpartijen, waarbij mannen, vrouwen noch kinderen ontzien werden. "Het is belangrijk dat ook deze kant van het verhaal hier in Indonesië bekend wordt", zegt Bonnie Triyana, in het dagelijks leven hoofdredacteur van het tijdschrift "Historia", "De slachtoffers waren geen strijders, maar onschuldige burgers, die niet behoorden te sterven in deze oorlog en die ten offer vielen aan een redeloze volkswoede".

Archieven openen

Als het aan Triyana ligt, gooit ook Indonesië alle archieven over die periode open en trekt het boetekleed aan, samen met Nederland. Uiteindelijk zal het de verstandhouding tussen beide landen ten goede komen en de mensen nader tot elkaar brengen. Nu is het het juiste moment om de archieven te openen en van beide kanten te erkennen dat er structureel geweld is gebruikt, ieder voor zijn eigen redenen. Dit bleek ook onlangs in Jakarta tijdens de presentatie van de Indonesische vertaling van het boek van Gert Oostindie: "Soldaat in Indonesië 19450-1950". De aanwezigen reageerden positief op het verschijnen van het boek in Indonesië, dat vol staat met verwijzingen en getuigenverklaringen gerelateerd aan het geweld dat beslist niet sporadisch gebruikt werd om de Indonesische bevolking weer in het gareel te brengen, uitgevoerd door vaak piepjonge onervaren en slecht opgeleide soldaten. Triyana was aanwezig bij die presentatie en toen een hoogleraar zich hardop afvroeg of er in Indonesië niet iemand was die getuigenissen en documenten kon onderzoeken en tot een boekvorm kon verwerken. Triyana riep toen enthousiast: "Dat wil ik wel doen".

"Het is nu het juiste moment om die archieven te openen voor onderzoek. Ongeacht of de uitkomst wel of niet in ons voordeel is. Door de confrontatie met het verleden op te zoeken en niets verborgen te houden, leren ook wij met ons verleden omgaan. Een verleden waarop ons heden maar

ook onze toekomst gestoeld is", aldus Triyana.

Getuigenissen

In het vooronderzoek naar de onafhankelijkheidsstrijd van de Indonesiërs en de Nederlandse reactie daarop komt heel veel ruimte voor getuigenissen van Nederlandse en Indonesische burgers en bronnen in Nederland, elders in Europa en in de Verenigde Staten en in Canada, Australië en Japan om inzicht te krijgen in ondermeer de rol van de politiek, van justitie en van het leger. Veel aandacht ook voor de communicatie tussen politici en legertop, tussen Den Haag en het bestuur in Nederlands-Indië en de vraag wie op de hoogte was van de gang van zaken in de kolonie.

NIOD-directeur Frank van Vree: "We onderzoeken hoe processen zich hebben voltrokken, vanuit de verschillende perspectieven". Daarbij moet het volgens hem niet gaan over 'goed of fout', maar vooral over de wil om aan te geven wat er feitelijk is gebeurd en alles wat we daarbij tegenkomen. Of we nu oorlogsmisdaden tegenkomen of pogingen om die in een doofpot te stoppen. Of juist pogingen om conflicten te voorkomen. Dat is wat we allemaal zullen beschrijven".

Grootschaliger

De drie betrokken instituten dringen al sinds 2012 aan op een diepgaand onderzoek naar de gewelddadigheden in Indonesië, mede omdat recent opgedoken informatie in foto's en publicaties aangeven dat dit geweld veel grootschaliger en heftiger is geweest dan tot nu toe werd toegegeven. En dat het zich niet beperkte tot incidentele excessen in een soms ondoorzichtige strijd waarin onderdelen van de krijgsmacht zich niet altijd aan de regels hielden maar de rest niet veel te verwijten zou zijn en zich "correct had gedragen" zoals de regering ons wilde doen geloven.
Van Vree verwacht dat het onderzoek zal aantonen dat de dekolonisatie-oorlog weleens veel gruwelijker kan zijn geweest dan altijd werd aangenomen. Ook de inzet van vliegtuigen voor bombardementen zal hierbij worden onderzocht.

Budget

Het kabinet heeft voor dit onderzoek, dat vier jaar moet duren, ruim vier miljoen uitgetrokken. Gehoopt wordt dat bij het publiceren van het eindrapport zal blijken of inderdaad de onderste steen is bovengekomen en Nederland alsmede Indonesië deze zwarte bladzijde voorgoed kunnen omslaan.

Wat was nou de Bersiap?

Door: Han Dehne

Veelal gaan allerlei artikelen over de verschrikkelijke tijd in Nederlands Indië over dat wat de Japanse bezetting allemaal heeft veroorzaakt. Natuurlijk terecht dat hierover wordt geschreven. Maar nadat de Japanners hun positie moesten inleveren na de capitulatie was deze oorlog beëindigd maar ontstond er opnieuw een oorlog. De oorlog tegen de onafhankelijkheidsstrijders van Indonesië.
Echter ook tegen de vele bandietenbendes die er waren, de zogenaamde Pemoeda's.

Op 15 augustus 1945 geeft Japan zich over aan de geallieerden, waarmee de Tweede Wereldoorlog tot een einde komt. Op dat moment ontstond er in Indonesië een machtsvacuüm. Soekarno en Hatta riepen op 17 augustus 1945 de republiek Indonesië uit. Deze

republiek werd echter niet door Nederland erkend en de Nederlandse regering wilde haar macht in Nederlands Indië koste wat koste herstellen. Het Nederlandse leger was ernstig verzwakt en kreeg op dat moment hulp van Britse troepen. Doordat deze troepen in september 1945 Java nog niet hadden bereikt werd de macht op veel plaatsen overgenomen door de "Pemoeda's', Indonesische strijdgroepen van veelal radicale jongeren.

De Pemoeda's waren strijdgroepen die voortkwamen uit de jeugdbewegingen met arme jongeren die tijdens de Japanse overheersing ontstonden. Deze nationalistische strijdgroepen schrokken niet terug veel geweld te gebruiken om hun doelen te bereiken. Meestal waren de groepen erg ongeorganiseerd.

De strijdkreet van de Pemoeda's was Bersiap, wat 'wees paraat' betekent, waaraan de naam voor de periode is ontleend. Als wapens maakten zij vaak gebruik van kapmessen en geslepen bamboe speren.

Veel Indische Nederlanders en andere Indo-Europeanen waren tijdens de oorlog door de Japanners in Jappenkampen opgesloten. Na de bevrijding waagden zij zich weer op straat. Hier merkten zij echter dat ze niet meer welkom waren en dat er een vijandige sfeer hing. Eind september arriveerden de Britse troepen. Dit was de aanleiding voor de uitbraak van geweld. De Pemoeda's wilden de terugkeer van de oude verhoudingen en het gezag van Nederland voorkomen en begonnen met het plegen van aanslagen op Indische Nederlanders.

In de loop van oktober '45 begon het geweld te escaleren. Voor hun eigen veiligheid besloot een deel van de Indische Nederlanders en andere Indo-Europeanen in de kampen te blijven. Degenen die buiten de interneringskampen verbleven werden vaak slachtoffer van ontvoering, plundering en moord. De maanden oktober, november en december werden gekenmerkt door steeds toenemende terreur. Ook vonden er hevige gevechten plaats tussen de Pemoeda's en de Britse troepen.

Het grote geweld begon niet meteen na de Japanse capitulatie op 15 augustus 1945 en het uitroepen van de Indonesische onafhankelijkheid twee dagen later. Bijna alle ooggetuigen vertellen dat de golf van intimidatie en moord pas werkelijk losbarstte in oktober.

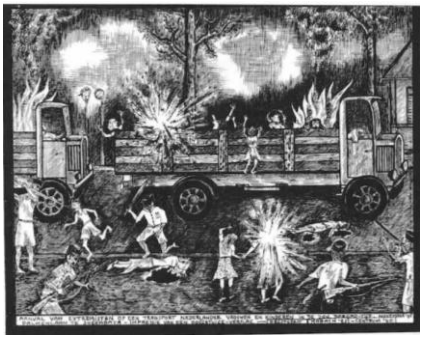
In de loop van de Japanse bezetting waren zo'n 100.000 Nederlandse burgers in interneringskampen opgesloten. Daarnaast waren er circa 42.000 Nederlandse soldaten krijgsgevangen, van wie er velen op allerlei verschillende plaatsen in Indonesië en andere delen van Azië waren tewerkgesteld. Toen in de gevangenkampen het bericht kwam dat Japan had gecapituleerd, waagden velen zich buiten de omheining. Er was weinig te merken van animositeit. Ook Indische Nederlanders die niet geïnterneerd waren geweest, merkten dat ze rustig over straat konden. Heel even leek het alsof het vooroorlogse leven weer zou kunnen terugkeren.

Schijn bedriegt

Dat dacht ook A.F.R. Ruyter de Wildt, die voor de oorlog chef van een suikerfabriek in Oost-Java was geweest en tijdens de Japanse bezetting werd geïnterneerd in een mannenkamp in Tjimahi, bij Bandoeng op West-Java. Hij noteerde in zijn dagboek dat hij pas op 22 augustus van de Japanse overgave hoorde. Hij begaf zich al snel op straat, waar alles vrij rustig was en zelfs weinig rood-witte vlaggetjes te zien waren. Europeanen konden vrij rondlopen en werden op de markten hoffelijk bejegend.

Vanaf eind september leek er pas echt iets te veranderen. Er kwamen al snel berichten binnen dat Europeanen werden gemolesteerd en zelfs vermoord.
Hierop beval de geallieerde bevelhebber voor Zuidoost-Azië, Louis Mountbatten, de Europeanen in de kampen te blijven en zich niet op straat te begeven. Dat hielp wel, hoewel velen de raad in de wind sloegen. Maar voor verreweg de meeste Europeanen, vooral Indische Nederlanders, die niet in een kamp hadden gezeten, gold dat niet. Zij liepen dan ook het grootste gevaar slachtoffer te worden van aanvallen van Indonesische bendes.

Bijna overal kwam het geweld pas goed op gang toen de eerste Britse troepen en een handjevol Nederlanders op Java aan land kwamen. Vanaf eind september leek er pas echt iets te veranderen. Zo ook in Bandoeng. Ruyter de Wildt zag er veel Indonesische spandoeken die de Nederlanders opriepen weg te blijven. Steeds meer Indonesiërs verschenen op straat, gewapend met messen, stokken en bamboesperen. Veel van deze jongens waren afkomstig uit de arme stadsbuurten, waar zij gemakkelijk te mobiliseren waren.

Wie waren de geweldplegers?

Ruyter de Wildt beschrijft plastisch in zijn dagboek hoe 'veel volk gewapend met messen, speren en dolken uit de dessa-gangetjes kwamen opdagen', en hij voegde eraan toe: 'Dit uitvaagsel dacht zeker dat er geknokt zou worden, ze wilden dan bij een eventuele plundering aanwezig zijn.' Ruyter hield het, zoals zoveel Nederlanders met hem, kennelijk niet voor mogelijk dat de Indonesiërs politiek geïnspireerd zouden zijn.

Wie schuilden er achter de naam 'extremisten'? Er hangt veel mist

rond het extreme geweld van de Bersiap-tijd. Waar kwam dat nu vandaan? Wie waren de daders? Wie schuilden er achter de naam 'extremisten' die de Britten en Nederlanders op de geweldplegers plakten? Waren het criminelen, opgehitste jongeren, opportunistische sadisten, religieus fanatici? En wat was hun motief? Iedere oorlog heeft natuurlijk zijn pathologische moordenaars, maar de frequentie van de moorden maakt het moeilijk om die in de schoenen te schuiven van een kleine groep sadisten of criminelen.

Chinese wijk in puin

Opgehitste jongeren

Indertijd gaven Nederlanders de schuld vooral aan de Japanse propaganda, die de Indonesische jongeren tegen de Nederlanders had opgehitst. Zelf noemden de strijders zich veelal pemuda, jongeren, maar zo jong waren ze niet allemaal. Wel kwamen de meesten uit de lagere klassen en uit de armere stadsbuurten of dorpen. Door hun kansloze situatie haakten zij naar verandering en waren zij het meest vatbaar voor radicalisering.

Het gevoel van crisis moet veel jongeren ertoe hebben aangezet zich bij strijdgroepen te voegen Daardoor waren ze ook een dankbaar object voor lokale leiders die hun volgelingen juist in de stadskampongs ronselden. De mogelijkheid om zaken in eigen handen te nemen, zeker na de ellendige Japanse bezettingstijd, bracht veel jongeren in staat van opwinding. In die zin was de geest van de revolutie er ook een van ongekende vrijheid en mogelijkheden, als een persoonlijke vervolmaking.

In de eerste maanden na het uitroepen van de onafhankelijkheid ontstond er op veel plaatsen een wirwar van strijdgroepen met eigen leiders en een eigen agenda. Er was nog geen sprake van een geregeld Indonesisch leger en de republikeinse regering kon geen sterk gezag laten gelden. Het gevoel van crisis en politieke urgentie moet veel jongeren ertoe hebben aangezet zich bij de strijdgroepen te voegen, net als het vooruitzicht op plundering.

Scharnierpunt in Indonesië

Het meeste geweld, los van de strijd tussen meer reguliere republikeinse en Nederlandse en Britse troepen, werd gepleegd door radicale nationalisten, islamitische strijdgroepen als de Hizbullah en Sabillilah, en groepen met meer criminele achtergronden. Zij hadden gemeen dat ze moeilijk onder het gezag van het prille leger van de Indonesische Republiek te brengen waren en vaak hun eigen plan trokken. Dat maakte dat de toeschouwer politiek strijder en misdadiger nauwelijks kon onderscheiden. En in veel gevallen was er ook geen verschil.

De komst van de geallieerde legers gaf het gevoel dat men haast moest maken. Hoewel criminele en opportunistische motieven een rol speelden, was veel van het geweld op z'n minst politiek geïnspireerd. Indonesiërs raakten zich sterk bewust van het scharnierpunt waarop het land zich bevond. De regering van de nieuwe republiek begon zich steeds sterker te manifesteren en ook revolutionaire leiders riepen het volk op zich bij de revolutie aan te sluiten. De komst van de geallieerde legers gaf de Indonesische revolutionairen het gevoel haast te moeten maken, wilden de oude kolonisatoren niet weer de overhand krijgen.

De toenemende botsingen met Japanse troepen, die na de capitulatie de orde moesten bewaken, en met Britse militairen stimuleerden de pemuda tot radicale actie. Op veel plaatsen deden Indonesische groepen een aanval op wapendepots van de Japanners, met wisselend succes. Het geweld tegen burgers nam hand over hand toe, omdat de dreiging van koloniale herbezetting van alle Nederlanders een vijand maakte.

Indonesië voor de Indonesiërs

Op 7 of 8 oktober 1945 riepen republikeinen op Java op tot een boycot van Europeanen in de winkels. Revolutionairen wierpen barricades op en deden huiszoeking. Europeanen werden op straat aangehouden en tot hun afgrijzen gefouilleerd door gewapende Indonesische jongens. Ruyter de Wildt schrijft in zijn dagboek dat hij zich 'het beschamende [moest] laten welgevallen door een troep schofjes gefouilleerd te worden'.

Soerabaja

In veel steden gingen groepen pemuda langs de straten en joegen de bewoners de stuipen op het lijf met geschreeuw en nachtelijk lawaai. Steeds meer huizen werden gerampokt (geplunderd). Inwoners werden de bossen in gejaagd, waar ze vaak het slachtoffer werden van andere

bendes. Ook verschenen er pamfletten die de bevolking opriepen de Indo-Europeanen uit te roeien.

De politieke strijd kreeg hiermee een sterk etnische dimensie, waarin het 'Indonesië voor de Indonesiërs' leidde tot haat voor het niet-eigene. In Soerabaja werd deze omslag misschien wel op de meest dramatische manier duidelijk toen een geïmproviseerd tribunaal tegen de massaal gearresteerde Nederlanders ontaardde in een gruwelijke martel- en moordpartij onder de kreet 'Dood aan de blanken'. Enkele tientallen Nederlanders werden hierbij vermoord, terwijl enkele honderden gewond raakten.

Internering op Republikeins gebied

De Nederlanders buiten de kampen – veelal Indische Nederlanders – lieten zich niet onbetuigd en organiseerden hun eigen strijdgroepen om hun huizen en gezinnen te verdedigen en de moorden te vergelden. Ook Molukkers waren in deze groepen actief, omdat zij vaak het doelwit van de moordpartijen waren. Molukkers waren voor de oorlog dikwijls soldaat in het Indische leger geweest en waren goede vechters.

Deze milities opereerden vooral in Batavia. Ook zij maakten zich schuldig aan overmatig geweld. Vaak lieten ze zich leiden door wraak, waarbij een moord op een Europeaan of Molukker in veelvoud werd vergolden. Op deze wijze escaleerde het geweld, maar de Nederlands-Molukse milities waren wel in staat om sommige buurten enige bescherming te bieden.

De Indonesische leiders bevalen op 12 oktober om de Nederlandse mannen op republikeins gebied te interneren; later volgden vrouwen en kinderen. Het is aannemelijk dat de arrestaties waren bedoeld om hen tegen verder kwaad te beschermen, maar ongetwijfeld ook om te voorkomen dat de Nederlanders zelf de wapens zouden opnemen – zoals her en der gebeurde. De internering betekende voor velen een periode van nieuwe ellende, maar heeft hen ook behoed voor verdere terreur.

In de maanden die volgden waren het ironisch genoeg juist de Nederlanders buiten republikeins gebied die het meeste gevaar liepen. Het geweld nam soms gruwelijke vormen aan. Zo haalden op een dag in december 1945 drie leden van de Badan Keamanan Rakjat (Volksveiligheidsorgaan, het republikeinse leger) twee vermoedelijk Indo-Europese vrouwen in een station in een voorstadje van Batavia uit de trein en voerden hen naar het plaatselijke kantoor van de BKR, dat in een voormalig landbouwkantoor was ondergebracht.

Het geweld nam soms gruwelijke vormen aan

Na een summiere ondervraging riep de leider van de BKR zijn manschappen en de omwonenden bijeen. De vrouwen werden ontkleed en door een reeks mannen verkracht, naar buiten gesleurd en onderworpen aan een publieke marteling met gloeiende ijzerstaven en een langdurige afranseling. Uiteindelijk werd hen de hals doorgesneden. De lichamen werden in een put op het erf gegooid.

Dergelijke rituele slachtingen verbijsterden de autoriteiten en zaaiden grote angst onder de Europese bevolking. Dat was natuurlijk de bedoeling, maar er was nog een ander motief: de behoefte aan vernedering en ontmenselijking van tegenstanders. Waar die vandaan kwam, is slechts te gissen. Er is wel betoogd dat Indonesië een rampok-cultuur had, of dat er 'reservoirs' van geweld bestonden die tijdens de revolutie geactiveerd werden, of dat wraakneming eigen is aan de Indonesische rechtscultuur.

De term Bersiap

Maar we hebben deze rituelen ook leren kennen in recente uitbarstingen van etnisch geweld, en we kunnen ze beter verklaren uit de politieke toestand en de aard van de strijdgroepen dan uit iets ongrijpbaars als cultuur. Hoewel er ook in vooroorlogse Indië etnisch geweld voorkwam, was dat heel wat anders dan de explosie van de late jaren veertig. In die periode van agitatie en straffeloosheid kon het geweld als nooit tevoren opwellen.

'Bersiap' is in Nederlandse kringen ingeburgerd om de periode van eind 1945 aan te geven De term 'Bersiap' is in Nederlandse kringen ingeburgerd geraakt om de periode van chaos, moord en onzekerheid van eind 1945 aan te geven. Deze periode hield aan tot begin 1946, toen de gezamenlijke Britse en Nederlandse troepen de situatie in de steden, waar de meeste Europeanen hun toevlucht

zochten, wisten te stabiliseren. In de grote steden was de Bersiap daarmee grotendeels ten einde, maar het geweld ging elders door.

De Nederlanders en Indische Nederlanders waren volstrekt niet de enige slachtoffers van het geweld van Indonesische bendes. Op allerlei plaatsen werden andere mensen het doelwit van afpersing, mishandeling, roof en moord. Het betrof groepen en personen die met de Nederlanders werden geassocieerd of niet als rechtgeaarde Indonesiërs golden, zoals de Molukkers. Op veel plaatsen werden bestuursambtenaren uit de koloniale tijd vermoord, maar ook buitenstaanders die enige rijkdom hadden vergaard.

Geweld tegen Chinezen

Een kwetsbare groep was die van de Chinezen, die zich in de koloniale tijd hadden ontpopt als winkeliers, ondernemers en geldschieters. Voor de revolutionaire strijders, of wie daarvoor wilde doorgaan, waren de Chinezen een gemakkelijke prooi. Bovendien waren ze vaak herkenbaar aan hun naam en uiterlijk. Enkele duizenden Chinezen zijn in de loop van de revolutiejaren vermoord en tientallen huizen geplunderd en vernield.

Enkele duizenden Chinezen zijn in de loop van de revolutiejaren vermoord. Het meeste geweld kwam voor in de schemerzone waar de Indonesische Republiek haar gezag niet kon laten gelden en ook de Nederlandse autoriteiten geen orde konden bewaren. Dat werd bijvoorbeeld duidelijk tijdens de politionele acties in juli 1947 en december 1948, toen de Nederlanders grootscheepse offensieven inzetten op Java en Sumatra.

De republikeinse legers wisten dat zij het onderspit zouden delven en trokken zich van de frontlinies terug. Ze gaven de ruimte aan vernielingscommando's en ongeregelde troepen. Op veel plaatsen richtten die een ware terreur aan. Niet alleen fabrieken en openbare gebouwen werden vernield, ook werden winkels en woonhuizen van Chinezen geplunderd en de inwoners afgevoerd. Soms werden de Chinezen dagen achtereen van dorp naar dorp gesleept, en in enkele gevallen collectief omgebracht.

Afkeuring van de republikeinse regering

In Madjalengka, niet ver van Cheribon op Java's noordkust, werden tijdens de eerste politionele actie in juli 1947 bijna tweehonderd Chinezen gedeporteerd en na twee weken zeulen in de bossen geëxecuteerd. De troepen die de brandstichting, ontvoering en moord op touw zetten, waren een gemengd geheel. Ooggetuigen zagen vaak dat militairen en officieren van het Indonesische leger deelnamen. Ook dorpshoofden waren soms betrokken bij de razzia's. In het geval van Madjalengka was een speciale eenheid uit de buurt van Batavia gekomen om de executie uit te voeren.

De legerleiding deed veel moeite om plaatselijke bendes in het gareel te brengen. De republikeinse regering, die in Djogjakarta zetelde, heeft het geweld altijd afgekeurd. De Indonesische leiders was de terreur die plaatselijke groepen uitoefenden – soms dus met medewerking van militairen – een doorn in het oog. De legerleiding deed veel moeite om plaatselijke bendes in het gareel te brengen, maar veel groepen bleven zich aan het centrale gezag onttrekken. Aan de andere kant kon de Republiek ook gebruikmaken van deze bendes, voor de guerrillastrijd tegen de Nederlanders in bezette gebieden en voor vernielingsopdrachten.

Hoeveel slachtoffers in de Bersiap van de eerste maanden na de onafhankelijkheidsverklaring en de daaropvolgende jaren van revolutie zijn gevallen, is onmogelijk aan te geven. De meest behoudende schatting is 3500 burgerdoden, maar het kan net zo goed een veelvoud zijn geweest.

Het einde van de Bersiap

Terwijl het begin van de Bersiap vrij goed is aan te geven, is het einde onmogelijk te bepalen. De geest van geweld die in de laatste maanden van 1945 ontsnapte, was moeilijk te bedwingen. Het geweld dat in oktober 1945 begon, bleek niet te stoppen en is doorgegaan tot na de soevereiniteitsoverdracht. Veel Europeanen, Chinezen en anderen zijn in de volgende jaren vermoord. Tot ver in de jaren vijftig bleven er ongecontroleerde plaatselijke bendes actief die het op Europeanen, collaborateurs en welgestelden gemunt hadden.

Tot ver in de jaren vijftig bleven er plaatselijke bendes actief. Er is over de langdurige en moeizame losmaking van Indonesië veel gedebatteerd, maar de geweldstraditie die in de revolutiejaren is gevestigd, behoort tot een van de meest ongelukkige en desastreuze erfenissen van de dekolonisatie.

Toorop kumpulan, een unieke gebeurtenis

Door: Ruud Toorop

Op 3 september 2917 kwamen Toorops van heinde en verre samen voor een kumpulan, een reünie en eerste ontmoetingen. Er was een speciaal kumpulanlied geschreven en Reinier de Adelhart Toorop (in 2008 wereldkampioen debatteren) hield een standup comedy-act: *Met een knipoog naar ons Indisch-zijn in Nederland.*

Stand up comedy act op de Toorop-kumpulan van Reinier Toorop (negende generatie)

Wat bijzonder om zo veel familie bij elkaar te zien, hier op de Toorop-kumpulan. Sommige van ons zijn nabije familie: Broers, zussen, ouders, kinderen. In andere gevallen lijkt het soms wel of we stotteren. Zo zullen veel mensen hier op de Toorop-kumpulan achter-achter-achter-achter-achter-neven en nichten van elkaar zijn. Sterker nog, we dragen drie achternamen: Toorop, de Adelhart Toorop en d'Adelhart Toorop.

En toch, hoewel de familieband soms ruim is en we niet iedereen echt kennen, herkennen we elkaar wel allemaal als Indo's. En deze kumpulan als een bijeenkomst van Indo's. Een feestje van totoks ziet er toch anders uit: Met z'n allen koffie drinken in een kring van stoelen.

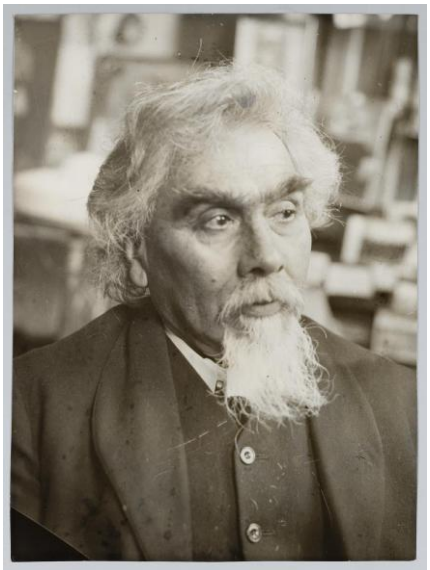
Ik ben zelf in Nederland geboren, met een bruine Indische vader en een blanke Hollandse moeder. Ik ben een beetje kleiner dan de gemiddelde Nederlander, nou ja, misschien iets meer dan een beetje (hahahaha). Maar qua huidskleur lijk ik redelijk op mijn blanke Hollandse vrienden en dat geldt al helemaal voor mijn jongste zusje, die de Boeleh of de Poetih wordt genoemd.

Oom Rudy vroeg mij iets te vertellen over hoe Indisch wij toch nog zijn in Nederland. Dat is inderdaad iets wat ik me wel heb afgevraagd. Bij mijn oma en opa was het duidelijk. Oma kon geweldig koken. Ik was echt verbaasd toen ik hoorde dat ze dat pas in Nederland heeft geleerd: "STIEKEM".

Op een klein petroleumstelletje met de Indische tantes, In een hoekje van het trappenhuis. Van de Hollanders moesten ze iedere dag aardappels eten, maar dat ging er toch echt niet in. Opa droeg iedere dag een mooi batikshirt. Als we langs-kwamen, een kneepje in de wang (een tjoebiet in de wang, zeggen Indo's). En toen hij verhuisde naar een huis met uitzicht op een Haags stadspark, verzuchte hij dat het toch zo fijn was dat hij weer een uitzicht had. Dat leek een beetje op de Poentjak (op de weg tussen Batavia en Bandoeng).

Mijn vader was ook een trotse Indo en mijn blanke moeder noemde hem wel liefdevol "de Radja". Toen ze net samen waren was zij ook vooral erg onder de indruk dat deze Oosterse man aan meditatie deed. Dat was zijn excuus om 's ochtends de wc lang bezet te houden en volgens mij viel hij vaak nog even in slaap (hahahaha).
Mijn vader kwam op zijn negende naar Nederland en beloofde mij dat ik op mijn negende met hem weer terug zou gaan op vakantie in Bandoeng op Java. Helaas viel dat net samen met een periode van politieke instabiliteit, in de laatste jaren van het Soeharto regime, die ook nog doorliepen toen Roos, mijn oudste zusje, negen werd. En toen Laura negen werd, is het er ook niet van gekomen.

Uiteindelijk ben ik samen met Laura naar Indonesië geweest. Toen ik ongeveer 27 (dus drie keer negen) was en zij 18 (twee keer negen). Met Indonesië voelde ik wel een bijzondere band en sommige mensen ook wel met mij.

De beroemde schilder Jan Toorop

Ik zag er niet helemaal uit zoals zij, maar was ook niet helemaal een Europeaan. Ze noemden me Gado-Gado, van alles door elkaar heen dus. Over Gado-gado, of meer in het algemeen Indisch eten, hoef ik het natuurlijk niet verder te hebben. Indo's weten heel goed dat lekker eten het belangrijkste in het leven is. Dat ik veel met eten bezig ben, werd me nota bene verteld door een Italiaanse collega, toen ik daar voor mijn werk was.

En als zelfs een rasechte Italiaan vindt dat je veel met eten bezig bent, nou, dan is het zo. Taal is ook heel bijzonder in de Indische cultuur, of misschien wel de Toorop-cultuur, want van veel woorden weet ik niet of ze nou Indonesisch zijn of Indisch zijn, of alleen bestaan in de Toorop-familiecultuur.

Is een scheef geknoopt overhemd echt pientjang? Is 'goedoek-goedoek-goedoek' echt het geluid dat een drukke baby in de buik maakt?
Dat is de reden waardoor ik mijn oom altijd 'Ome Goedoek' heb mogen noemen. En dat mijn tante met Tante Lien natuurlijk ook de ultieme Indische naam had.

Één keer heb ik eens besloten dat uit te zoeken en heb ik aan een Indonesisch studiegenootje gevraagd, of een spiegelei echt een Telor Tjeplok is, vergelijkbaar met het vallen van het ei in de koekenpan en het sissen van het ei in die koekenpan.

Het antwoord was "Nee natuurlijk niet". Dat noemen wij in Indonesia gewoon: "Telor Mata Sapi" oftewel een koeienoog-ei, naar hoe het eruit ziet met de dooier als pupil. Ik concludeerde dat Tjeplok geen Indonesisch woord was, maar gewoon een begrip binnen de Tooropjes.
Totdat ik, een paar maanden terug, ging lunchen met een Indische jongen (Indische mannen worden namelijk nooit volwassen, die blijven hun leven lang jongens) en hij me lachend vertelde dat het in zijn familie óók een tjeplok is, waarmee het met Indo-taal tussen Indonesische-taal en Toorop-taal in lijkt te vallen.

Dus al met al kan ik wel stellen: Indo-zijn is nog steeds heel bijzonder, ook voor de generaties die in Nederland zijn geboren, zeker binnen zo'n prachtige familie als de Tooropjes.

BORCADEN
BORCA ONLINE
Weimarstraat 39
2562GP Den Haag
0703642806

Eerherstel voor Joseph Luns in kwestie Nieuw-Guinea

Door: Willem Bouwman

Willem Bouwman interviewt historicus Bart Stol naar aanleiding van nieuwe ont-hullingen omtrent de Nieuw-Guinea kwestie. Joseph Luns, minister van Buitenlandse Zaken van 1952 tot 1971, wordt vaak verguisd om zijn rol in de Nieuw-Guineakwestie, die Nederland in 1962 bijna in oorlog bracht met Indonesië. Historicus Bart Stol deed vernieuwend onderzoek en concludeert: 'Luns ging in de kern rationeel en welover-wogen te werk.' Bart Stol promoveerde aan de Universi-teit van Utrecht op 31 augustus 2017 over de Nieuw-Guineakwestie 1949-1962.

In 1962 had het weinig gescheeld of er was oorlog uitgebroken tussen Nederland en Indonesië. Strijdpunt was het bezit van Nieuw-Guinea. Bij de onafhan-kelijkheid van Indonesië in 1949 was Nieuw-Guinea bij Nederland gebleven. Vervolgens probeerde Indonesië het gebied alsnog in bezit te krijgen, zo nodig met militair geweld. Over de kwestie Nieuw-Guinea is veel geschreven, en bijna nooit komt Nederland er goed van af. Het zou zich door frustraties en emoties hebben laten leiden. De zwartepiet in de Nieuw-Guineakwestie is steevast minister van Buitenlandse Zaken Joseph Luns. Hij zou zich hebben verkeken op de internationale steun voor zijn beleid.

Deze voorstelling wordt betwist door Bart Stol, die op 31 augustus dit jaar promoveerde aan de Universiteit Utrecht op de Nieuw-Guineakwestie.

Volgens Stol waren er wel emoties en frustraties over het verlies van Indië, maar speelden ze geen doorslaggevende rol in de besluitvorming. Het Nieuw-Guinea beleid was vooral gebaseerd op een – zeker in die tijd – reële afweging van kosten en baten en werd gesteund door andere koloniale mogendheden.

Bart Stol: Emoties en frustraties over het verlies van Indonesië speelden geen doorslaggevende rol in de besluitvorming over Nieuw-Guinea. Foto: Jeroen Jumelet.

Ruim vijftig jaar na dato blijkt veel dus anders dan het leek. Hoe is dat mogelijk?

'De meeste literatuur over dit onderwerp belicht vooral de Nederlandse, Indonesische en Amerikaanse kant van de zaak. Ze gaat over regeringsbeleid, over de houding van de politieke partijen en facties of over het optreden van bewindslieden en diplomaten, zoals Joseph Luns.

De historische discussie over de Nieuw-Guineakwestie is lange tijd vooral gegaan over de vermeende toezegging van de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, John Foster Dulles, aan Luns: dat Nederland op Amerikaanse militaire steun mocht rekenen tegen Indonesië. Daardoor heeft het historisch onderzoek zich vooral gericht op de rol van Nederland, Indonesië en de Verenigde Staten.
Maar andere landen, zoals Engeland, Frankrijk, België en Portugal, waren ook bij het conflict betrokken, zo blijkt uit mijn onderzoek. Ik ontdekte nieuwe feiten, die nieuwe interpretaties mogelijk maakten, zodat het beeld van de Nieuw-Guineacrisis heel anders wordt.'

Had u een eurekamoment of kwam het inzicht geleidelijk?

'Ik ben daar al schrijvend achtergekomen. Tijdens het archiefonderzoek zag ik vaak dat het oude beeld niet klopt of onvolledig is. Dat oude beeld is vooral bepaald door het proefschrift van de politicoloog Arend Lijphart uit 1966, The Trauma of Decolonization. The Dutch & West New Guinea. Volgens Lijphart werd het Nederlandse beleid inzake Nieuw-Guinea bepaald door het trauma over de afgedwongen onafhankelijkheid van Indonesië in 1949.

Deze visie keert telkens terug in de Nederlandse literatuur over dit onderwerp, veelal kritiekloos, alsof niemand er nog aan twijfelt. Als je aannemelijk kunt maken dat je ook op een andere manier naar de kwestie Nieuw Guinea kunt kijken, of dat Lijphart zich op cruciale punten vergist, verliezen veel van de bestaande conclusies die op het boek van Lijphart gebaseerd zijn, aan betekenis.'

Bronnen

'Voor de duidelijkheid: ik heb veel respect voor Lijphart, maar zijn analyse is gebaseerd op de Handelingen van de Tweede Kamer, op artikelen in kranten, en op pamfletten en brochures. Het zijn prachtige bronnen. Ze laten zien hoe de Nederlanders dachten en welke emoties er speelden.

Alleen betwijfel ik of de gedachten en de emoties van de Nederlanders de doorslag hebben gegeven in de besluitvorming over Nieuw-Guinea. Daarvoor moet je, denk ik, ook andere bronnen raadplegen.'

Welke bronnen hebt u gebruikt?

'Ik heb naast Nederlandse en Amerikaanse veel Franse, Britse en Belgische bronnen bestudeerd, zoals verslagen van de ministerraad, stukken van het ministerie van Buitenlandse Zaken en Defensie, maar ook privé-archieven, van bijvoorbeeld Luns, Drees, Romme en De Gaulle.'

Die bronnen zijn toch niet nieuw?

'Luns en veel andere politici hoopten op het vertrek van Soekarno, door een staatsgreep, een aanslag, of een ziekte, waarna er met zijn opvolger onderhandeld kon worden. Ze hoopten op een regime change. In de literatuur over dit onderwerp wordt dit niet genoemd, of slechts aangestipt.

Het wordt niet verwerkt in een brede analyse van de kwestie. Dat doe ik wel. Het blijkt dat het wachten op een regime change het Nieuw-Guineabeleid vanaf omstreeks 1961 ging beheersen. Het aanvankelijke motief om de bewoners van Nieuw-Guinea, de Papoea's, zelfbeschikkingsrecht te geven, verdween steeds meer naar de achtergrond.'

Joseph Luns

Luns wordt verweten dat hij te lang vasthield aan het behoud van Nieuw-Guinea.

'Luns ging in de kern rationeel en weloverwogen te werk. Hij heeft vanaf 1958 geprobeerd een garantie van de Amerikanen te krijgen, dat ze Nederland militaire steun zouden geven als Indonesië Nieuw-Guinea binnenviel. Maar de Amerikanen beloofden niets, en Luns wist dat. Uit de bronnen blijkt dat hij rekening hield met diplomatieke en logistieke steun, maar sceptisch was over militaire steun. Luns heeft dat duidelijk gezegd in het kabinet en in de Kamercommissie voor Buitenlandse Zaken, maar dat hoorde verder niemand, want er gold een geheimhoudingsplicht.'

Nog niet klaar

'Tegelijk wilde Luns nog even wachten met onderhandelingen over de overdracht van Nieuw-Guinea, tot Soekarno van het toneel verdwenen was. Dat was niet onredelijk. Rond 1957 namen de spanningen toe in de Indonesische politiek, er gingen geruchten over een staatsgreep tegen Soekarno.

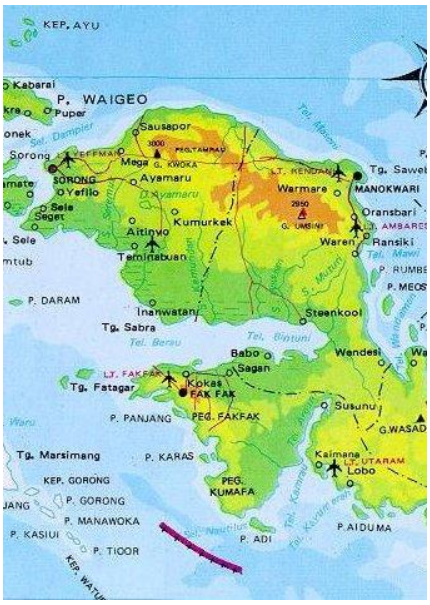
Luns wist ook dat de Indonesiërs nog niet klaar waren voor een aanval op Nieuw-Guinea, ook al dreigden ze ermee. Hij probeerde in de publieke ruimte de indruk te wekken dat Nederland op Amerikaanse steun kon rekenen in geval van een aanval op Nieuw-Guinea. Dat was een schimmig verhaal, het spel van de diplomaat.

Vooral de PvdA kwam daartegen in verzet. Vooraanstaande Kamerleden als Frans Goedhart en Jacques de Kadt zeiden dat Luns in sprookjes geloofde en zij probeerden hem tot duidelijkheid te dwingen, want ze wisten dat de Amerikanen niets gegarandeerd hadden. Binnenskamers, in het kabinet en in de Kamercommissie voor Buitenlandse Zaken, liet Luns er geen twijfel over bestaan hoe de vork in de steel zat.'

Wat wilde Luns met vertraagde overdracht bereiken?

'Daarover was hij vaag. Hij volgde zijn eigen lijn, de lijn-Luns, en die hield in: laten we wachten tot Soekarno verdwenen is en dan gaan onderhandelen met het nieuwe bewind. Luns dacht waarschijnlijk dat het nieuwe bewind wat meer op het Westen zou zijn georiënteerd dan Soekarno, die Moskou om wapens vroeg en Nederlandse bedrijven uit Indonesië verdreven had.

Luns hoopte waarschijnlijk betere afspraken te maken over de terugkeer van de Nederlandse bedrijven, en over de positie van de Papoea's. Maar wat hij precies voor ogen had, bleef vaag en onbepaald.'

Volgens recent onderzoek mocht Soekarno wellicht rekenen op militaire steun van de Sovjet-Unie. In 1962 lagen er zelfs Russische onderzeeërs klaar, compleet met Russische vrijwilligers, voor een aanval op Nieuw-Guinea. Waarom hebben de Verenigde Staten Nederland zo lang de hand boven het hoofd gehouden?

'Uit Amerikaanse bronnen blijkt dat de regering-Eisenhower en zeker de regering-Kennedy met de kwestie in hun maag zaten. Zij wilden Indonesië graag te vriend houden en niet in de armen van de Sovjet-Unie drijven. Maar als zij Soekarno z'n zin zouden geven, door aan te sturen op de overdracht van Nieuw-Guinea, zouden jonge naties in Afrika en Azië ook kunnen proberen om de beide supermachten tegen elkaar uit te spelen.

De Fransen bijvoorbeeld, hadden begrip voor Luns en waarschuwden de Amerikanen alvast: als Soekarno vandaag z'n zin krijgt met Nieuw-Guinea, zou Marokko morgen z'n gang gaan in Mauritanië. De Amerikanen waren gevoelig voor die waarschuwing.'

Waarom zijn de Verenigde Staten toch gezwicht voor Soekarno?

'Vooral omdat de publieke opinie in Nederland snel aan het veranderen was. Het geloof dat Amerika Nederland zou steunen in een militair conflict met Indonesië, nam zienderogen af, ook door de kritiek van de PvdA op Luns. De roep om onderhandelingen met Soekarno klonk steeds luider. Dat is de Amerikaanse regering niet ontgaan. Toen was er weinig meer nodig om de overdracht van Nieuw-Guinea de beslissende duw te geven.'

Bart Stol is verbonden aan het Centrum voor Parlementaire Geschiedenis in Nijmegen en aan de Maastricht University. Zijn proefschrift heet *'Een goede kleine koloniale mogendheid'. Nederland, Nieuw-Guinea en de Europese tweede koloniale bezetting in Afrika en Melanesië (ca. 1930 – 1962).* Stol werkt momenteel aan een handelseditie.

Bron: www.west-papua.nl

zoekt donateurs

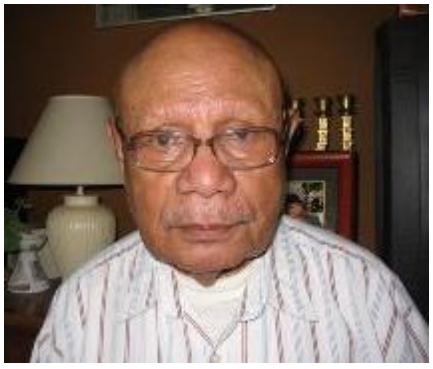
Het Indisch Platform behartigt de belangen van de Indische gemeenschap bij de Nederlandse regering

Stichting Het Indisch Platform - Postbus 85564 - 2508 CG Den Haag

Bankrek. nr. NL84 INGB 0088 3644 67 t.n.v. Indisch Platform

Oud Papualeider Nicolaas Jouwe overleden

Op 16 september is in Jakarta op 93 jarige leeftijd de oud-Papua-leider Nicolaas Jouwe overleden. Hij kampte al enige tijd met een verslechterende gezondheid. Tot 1962 maakte Papua Nieuw Guinea deel uit van het Koninkrijk der Nederlanden. Nicolaas Jouwe was destijds lid van de Nieuw-Guinea-raad, het parlement dat door Nederland was opgericht.

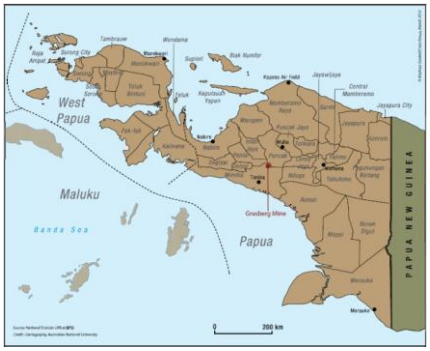

Jouwe was een van de Papua voormannen die na de overdracht van Nieuw-Guinea aan Indonesië bleef strijden voor een onafhankelijk Papua. Het conflict rond die overdracht staat bekend als de "Nieuw-Guinea Kwestie".

In 1961 ontwierp Nicolaas Jouwe de Morgenster-vlag, die nog steeds symbool staat voor de vrijheidsstrijd van de bevolking van het gebied dat ook bekend staat als de "Vogelkop". Om deze reden is het in Indonesië verboden om deze vlag te hijsen.

Nicolaas Jouwe woonde sinds 1963 met zijn gezin in Delft, vanwaar hij op vreedzame wijze strijd bleef voeren voor een onafhankelijk Papua.
Tot ieders verbazing reisde Jouwe in 2009 op uitnodiging van de Indonesische regering Naar Jakarta, de hoofdstad van het land waar hij tot die tijd *persona non grata* was. Tot verrassing van iedereen voerde hij er op 87 jarige leeftijd gesprekken met President Yudhoyono, teneinde de dialoog tussen Jakarta en de Papua's te verbeteren.

In het vervolg daarop verhuisde hij in 2010 naar Jakarta met als doel zich uiteindelijk in zijn geboorteland te vestigen. Door allerlei omstandigheden kwam die laatste stap er niet van en bleef tot zijn overlijden in Jakarta wonen. Nicolaas Jouwe zal in zijn geboortedorp Kayu Pulau worden begraven.

Wij wensen zijn naaste familie en vrienden veel sterkte toe.

5000 Kamptekeningen uit Nederlands-Indië

In "Het Geheugen Van Nederland" van het Nationaal Archief bevinden zich bijna 5000 tekeningen, gemaakt door gevangenen in de Japanse concentratiekampen in voormalig Nederlands-Indië. De tekeningen staan op 247 pagina's en bevatten 20 afbeeldingen per pagina. Hieronder vindt u de LINK naar deze kamptekeningen op de website van Het Nationaal Archief (*Ctrl+click*).
http://www.geheugenvannederland.nl/?/nl/zoekresultaten/pagina/1/Kamptekeningen%20Nederlands%20Indi%C3%AB/%28cql.serverChoice%20all%20Kamptekeningen%20%20AND%20Nederlands%20%20AND%20Indi%C3%AB%29/&colcount=0&wst=Kamptekeningen%20Nederlands%20Indië

Onderzoek rechtmatigheid verworven museumstukken

Door: Bas Blokker

Martine Gosselink voor een schuttersstuk van Bartholomeus van der Helst

Als hoofd geschiedenis van het Rijksmuseum streeft Martine Gosselink naar een stem voor iedereen die geen stem heeft. 'We hebben geen idee hoeveel woede er nog heerst, over Nederland.' Martine Gosselink (1969) studeerde koloniale en kunstgeschiedenis. Ze maakte tentoonstellingen in New York en Sri Lanka en stond aan de wieg van de eerste Nederlandse historische database (atlasofmutualheritage.nl). Sinds 2009 is ze hoofd geschiedenis bij het Rijksmuseum

'Dit gebouw blaakt van trots", zegt Martine Gosselink. We zitten in de villa van het Rijksmuseum in Amsterdam. In haar kamer met uitzicht op de tuin en de fontein, zet het hoofd geschiedenis van het museum uiteen wat zij als haar opdracht ziet. „Wij tonen hier de pronkstukken van de elite in Nederland. Dat is geweldig, daar trekken we miljoenen bezoekers mee. Maar geschiedenis is ook rauw en vies, ze stinkt. Ik wil niet alleen de geschiedenis van de overwinnaars schrijven."

In het brisante debat over de Nederlandse identiteit speelt de afdeling geschiedenis van het Rijksmuseum een eigenzinnige rol. Eind 2015 werd besloten uit de tekstbordjes ouderwetse aanduidingen als neger, nikker, spleetoog, kaffer en Hottentot te verwijderen, maar ook aanduidingen die verwezen naar huidskleur – tenzij ze functioneel waren of in de door de kunstenaar gegeven titel van het schilderij stonden. Ook is een reeks boeken gemaakt over koloniale betrekkingen van Nederland met landen overzee. Dit jaar werd de tentoonstelling 'Goede Hoop' georganiseerd over de relatie met Zuid-Afrika door de eeuwen heen. Voor 2020 staat een tentoonstelling over slavernij op stapel en in 2021 de dekolonisatie van Indonesië. Ja, er worden ook tentoonstellingen gemaakt over de Tachtigjarige Oorlog of de Tocht naar Chatham, maar onder aanvoering van Martine Gosselink is het Rijksmuseum ook heel consequent bezig zich rekenschap te geven van het koloniale verleden.

Vrijdag presenteerde het Openluchtmuseum in Arnhem de Canon van Nederland, een tentoonstelling over de geschiedenis 'van hunebed tot heden'. Gosselink ging donderdag kijken en reed vrolijk terug. Het Openluchtmuseum heeft samen met haar afdeling „het concept ontwikkeld", zegt ze. Er hangen en liggen zestig bruiklenen van het Rijksmuseum. De erfenis van de koloniale tijd is subtiel verwerkt, vindt Gosselink. In plaats van het logo van de West Indische Compagnie wordt bijvoorbeeld de foto van een handboei uit de slaventijd gebruikt.

Gosselink (48) solliciteerde in 2009 bij het nog in renovatie verkerende Rijksmuseum en sprak

met de huidige algemeen directeur Taco Dibbits, destijds directeur collecties. Zij wilde, zei ze hem, het beeld van de elite met alle portretten en schuttersstukken in evenwicht brengen met dat van het gewone volk, de soldaten, de gevangenen, de tot slaaf gemaakten – iedereen die in de geschiedenis geen stem heeft. Ze werd aangenomen, waarbij volgens haar „wel hier en daar wenkbrauwen zijn gefronst, want: én vrouw én jong én niet gepromoveerd".

ZIJN MUSEUMSTUKKEN RECHTMATIG VERWORVEN?

***Tien objecten** uit de koloniale collectie van het Rijksmuseum zijn geselecteerd om de herkomst na te gaan en vast te stellen of de stukken rechtmatig zijn verworven. Martine Gosselink wil hiermee op claims voorbereid zijn. „Of zelfs zo nodig voorwerpen proactief teruggeven."*

*Een van de objecten is de **diamant van Banjarmasin**, ooit van de sultan van Banjarmasin (Zuid-Borneo). In de museumcatalogus staat: „Nadat er problemen waren ontstaan rond de troonopvolging besloot Nederland in 1859 het sultanaat van Banjarmasin met geweld in te lijven. De diamant werd tot Nederlands staatsbezit verklaard."*

Het gewone volk

Op haar computer haalt ze het ene na het andere voorbeeld tevoorschijn. Een portret van Margaretha van Raephorst met een jonge, zwarte page. „Dit is handtasjeswerk", zegt Gosselink. „Pages waren mode. Hij is een accessoire, het equivalent van een schoothondje. Als deze jongen te oud werd, vonden ze hem niet meer zo schattig en zie je hem nooit meer op een schilderij terug. Hij is verdwenen in de geschiedenis, net als alle andere pages en kindslaven."

Ze toont een schuttersstuk van Bartholomeus van der Helst, met tussen de breedgekraagde mannen een zwart jongetje. Van alle schutters zijn naam en toenaam bekend, zelfs van het witte jongetje links op het doek. Niet van het zwarte. „Dit zijn de stemmen die je niet meer hoort. Ik zie het als mijn opdracht ook die op de een of andere manier onder de aandacht van het publiek te brengen."

Ze vertelt wat ze hoorde van Jennifer Tosh, een van oorsprong Amerikaanse vrouw die in Amsterdam regelmatig een Black Heritage Tours organiseert. Gosselink heeft schilderijen en voorwerpen laten zoeken die voor deze tour interessant kunnen zijn. Het schuttersstuk van Van der Helst is daar één van. „Tosh zei me dat alle zwarte bezoekers die ze rondleidt, het zwarte jongetje op het schilderij meteen opmerken. En dat de witte bezoekers hem pas zien als ze erop gewezen worden."

Schrijver Adriaan van Dis, die meewerkte aan 'Goede Hoop', roemt Gosselinks „soepele geest en grote incasseringsvermogen". Die heeft ze nodig ook, want bij elke stap wordt van alle kanten meegekeken. Een collega vroeg bij de aanloop naar 'Goede Hoop' waar een tentoonstelling over zwarte mensen nou voor nodig was. Hij was gelukkig óm toen hij de opstelling had gezien en haar rede had gehoord. Maar toch: „Wij zijn hier in het Rijksmuseum ook niet eenstemmig over alles."

Politiek correct

De kritiek van buiten is rauwer. Toen het museum de aanpassing van de tekstbordjes aankondigde, hoonden sommigen meteen: hè, wat politiek correct. „Dan denk ik: het Rijksmuseum is bij uitstek de plek waar je politiek correct moet zijn. Niet dat je zaken verfraait of verdoezelt, maar dat je je bij de feiten houdt." Over twintig jaar, denkt ze, vinden we het heel normaal dat niemand nog het woord 'neger' gebruikt, zoals nu niemand meer verwacht dat je rookt in een vliegtuig.

Dat het Rijksmuseum school maakt met de tekstzuivering, merkt ze als ze in het buitenland lezingen geeft. „In Portugal schrokken ze zich wild: wat lopen wij toch achter, dachten ze. In Kopenhagen en elders zijn ze ons voorbeeld al gaan volgen." Het Tropenmuseum in Amsterdam was er trouwens al langer mee bezig.

De diamant van Banjarmasin

Het gaat zelfs zover dat de directeur van een internationale koepelorganisatie voor musea vroeg of er niet een internationale taalgids moest komen. „Nee, nee", zegt Gosselink. „Elk land is anders. Elk land heeft zijn eigen politieke of koloniale gevoeligheden."
Op de derde dag dat 'Goede Hoop' open was, leidde Gosselink een groep kritische zwarte en witte activisten rond. „Ik vertelde over de *Basters*, een etnisch gemengde groep inwoners van Zuid-Afrika die halverwege de 19de eeuw uitweek naar Namibië. Een van de activisten zei: *'Basters? How dare you say Basters?'* Die man kon mijn bloed wel drinken. Pardon, zei ik. Die naam heb *ik* niet bedacht. Ja, het komt van 'bastaards' en het heeft die negatieve bijklank. Maar die mensen noemden en noemen

De inrichting van een tentoonstellingszaal in het Rijksmuseum in koloniale tijden

zichzelf nog altijd zo. Ken je geschiedenis en ga mij niet de les lezen als je die niet kent."

Een andere man vond de hele tentoonstelling 'erg wit, erg elitair en erg makkelijk gedacht vanuit de luie conservatorsstoel'. Had hij een punt? „Hij voelde zich niet vertegenwoordigd. Hij zei: 'Dit gaat allemaal weer over de witte Nederlanders.' Ja, maar wat zeg ik nou door kralen of schoenen van de Khoi of de San neer te leggen? Elk stuk op die tentoonstelling moest de bezoeker iets duidelijk maken over de geschiedenis van de relatie tussen Nederland en Zuid-Afrika."

Op de muren van de zalen stonden zinnen in witte kalkletters die op protestslogans leken. Een van die zinnen was opgetekend uit de mond van een Khoi. „Daar werd de activist ook boos over. '*So now you're using my history. Does that make you feel better?*' Hij wilde niet dat ik de woorden van de Khoi citeerde. *Cultural appropriation.* Hou eens op! We wilden laten zien hoe de verschillende bevolkingsgroepen op elkaar reageerden, dat de Khoi zich van meet af aan hebben verzet tegen de Nederlanders. Als ik die quotes daarvoor niet eens mag inzetten, hoe moet ik het dan doen?"

Bernard Wientjes, voorzitter van het Rijksmuseum Fonds, zei tegen Gosselink: 'Als je van allebei de extreme kanten kritiek krijgt, zul je het ergens wel goed hebben gedaan.'

„We zitten in een emancipatieproces. Men roept op tot het veranderen van namen en het omdopen of weghalen van standbeelden. Er is een herschikking van de geschiedenis aan de gang. Dat is moeilijk en pijnlijk. De stem die nooit gehoord is, eist nu ruimte op en die ruimte komt er. Ja, er is ook een reactie, daar moet je niet van schrikken. Het gaat ook nog heel lang door en we zijn nog lang niet klaar.

Het proces naar de discussie toe is veel belangrijker dan de uitkomst. We hebben de wind mee. Kijk hoe de directie van ons museum meegaat. Hoe we collega's kunnen overtuigen. Van New York tot Praag vragen ze ons over de tekstbordjes. Ik geloof in dit emancipatieproces en dat het nodig is – maar zonder door te schieten."

Met de bajonet vooruit

Kritiek maakt Gosselink schuw noch verbeten. Ze is ontspannen, vrolijk, optimistisch. Wil ze wat langer over een antwoord nadenken, dan trekt ze de strengen van haar halsketting strak.

Ze heeft een beproefd recept voor kritiek: ga met je critici praten, luister naar ze, neem hen serieus. De discussie rond het Rotterdamse kunstencentrum Witte de With vindt ze „een ingewikkeld voorbeeld" waar ze lang over heeft nagedacht. Ze weet niet hoe men daar tot de beslissing is gekomen om de naam van de zeeheld dan wel misdadig wrede kapitein volgend jaar van de gevel te halen. Zelf zou ze alle betrokkenen, mensen die aanstoot nemen aan de naam, buurtbewoners, historici bij elkaar aan tafel hebben gezet. „Ga praten.

Dan kom je er wel uit." Ze zou er geen nacht van wakker liggen als scholen of straten met de naam van Jan Pietersz. Coen werden vernoemd – „Maar dan wel met de uitleg erbij: 'voorheen Jan Pietersz. Coenstraat'."

Zo gaat het ook bij de bordjes in het museum. „Wij houden al die informatie in ons systeem. Surinaamse wetenschappers zeiden verontwaardigd: nu kunnen we ons onderzoek niet meer doen, wij zoeken altijd op 'neger'. Maar dat kan prima, alles is er nog. En dat we de aangeboden informatie zouden vervlakken – onzin. Een tekening die eerst 'Drie negers in een kano' heette, wordt 'Drie Ghanezen in een kano'. Dat is juist specifieker."

Gosselink klikt een plaatje van de zogenoemde Lombok-schat tevoorschijn. Oorlogsbuit, honderden kilo's goud en sieraden, door Nederlanders met de bajonet vooruit geroofd van de Balinese vorst op Lombok. „Kijk, wat een *beauty*! Ik kan, ondanks de verschrikkelijke geschiedenis, toch genieten van de schoonheid."

Hoe de sieraden in de vaste opstelling zijn tentoongesteld, schoot onder meer de Utrechtse historicus Remco Raben in het verkeerde keelgat: het was hem te veel een schat wat hij zag liggen. Gosselink vroeg hem zijn kritiek op te nemen voor een koloniale multimedia tour die bezoekers van het museum kunnen afluisteren.

Ze start de tour en daar horen we de stem van Raben die zegt: „Ik zie die schat als een voorbeeld van koloniaal geweld, en ik zie het ook, zoals het hier is opgesteld, als een voorbeeld van de wijze waarop we onszelf eigenlijk niet precies willen inleven in de Indonesische kant van het verhaal. De Lombok-schat is hier een Nederlandse schat."

En wat is er verder met zijn kritiek gebeurd? „We hebben hier en daar een tekst aangepast. En overal het woord 'schat' tussen aanhalingstekens gezet." Neemt Gosselink de opmerkingen van critici dan vooral over om hen onschadelijk te maken? „Nee! We gaan niet uit angst iets doen. Dat hoeft ook helemaal niet. Het moet inhoudelijk iets toevoegen."

Voor 'Goede Hoop' wilde het Rijksmuseum per se een paar belangrijke slavernijstukken tentoonstellen, zegt ze. „Die mochten en konden niet ontbreken, slavernij was de olie die de maatschappij liet lopen. Maar de directeur in Zuid-Afrika wilde ze niet uitlenen. Kan zijn dat ze niet met Nederlanders wilde werken. Zuid-Afrikanen die me wel hielpen, moesten zich soms verantwoorden bij hun achterban. We hebben geen idee hoeveel woede er nog heerst, over Nederland. Wij zijn daar de brenger van uitbuiting, racisme en slavernij, de wortel van het kwaad dat apartheid heet." Drie keer is Gosselink langs geweest. Brieven geschreven. „Pas toen ik de directeur had uitgenodigd om te komen kijken waar we mee bezig waren, kregen we de stukken."

Singalees kanon, voor 1745. Met dit kanon werden saluutschoten afgevuurd om de bezoekers van de koning van Kandy te verwelkomen. Op de loop staan de symbolen van de koning: een zon, een halve maan en de Singalese leeuw. Tijdens een militaire campagne in 1765 maakten de Nederlanders het fraaie kanon buit. Ze schonken het aan stadhouder prins Willem V voor diens rariteitenkabinet in Den Haag.

„In Zuid-Afrika denken ze dat wij in Nederland in de 17de eeuw alleen maar thee dronken met onze pink omhoog en balfeestjes gaven met mooie zijden jurken aan, van het geld dat we in de koloniën hadden verdiend over de ruggen van slaven. Ik leg dan uit: in Nederland hadden we ook het grauw, de broodarme, anonieme, uitgebuite massa, bedelaars en stakkers. Ze hebben geen idee! Hier was ook continu oorlog. Mensen werden aan de galg gebracht, verbrand of gevierendeeld omdat ze anders dachten. De samenleving was extreem gewelddadig. Als ik dat verhaal vertel, gaat daar ook weer een wereld open."

Koelies? Koelies?

Gosselinks grootouders aan beide kanten komen uit Indonesië. „Mijn ene grootmoeder zat geïnterneerd in Tjideng, een kamp in een wijk in Jakarta. De andere zat in verschillende kampen op Sumatra. De eerste herinnerde zich de jaren in het kamp als bijna de mooiste tijd van haar leven, omdat alles *echt* was. Echte trouw, echte liefde, echte vriendschap. Ze leefde toen echt. Mijn andere grootmoeder heeft in het kamp enkele kinderen verloren – ze heeft er nooit meer over gesproken. Er is niet slechts één waarheid. Er is niet slechts één geschiedenis. Er is alleen maar meerstemmigheid."

In huize Gosselink ging het „alleen maar over de oorlog en over het koloniaal verleden. De klassieke zin 'de Japanners behandelden ons als koelies', heb ik mijn grootmoeder letterlijk horen uitspreken. En net zomin als de meeste mensen voelde mijn oma zelf aan dat die zin ook iets zei over de maatschappij die zij mede had vormgegeven. Ik dacht alleen maar: koelies? koelies? Er waren dus kennelijk mensen die voor de Nederlanders ónder hen stonden en als wie ze zich niet wilden laten behandelen: contractarbeiders.

Tijdens mijn studie las ik een rijksrapport over de uitbuiting en mishandeling van de koelies. Daar

komt het vandaan, mijn belangstelling voor de andere stem."

Ze denkt dat het schaamte is. „Geen schuld, schaamte. Ik ben niet schuldig aan wat er in het verleden is gebeurd. Twee weken geleden was ik met mijn gezin in Westerbork. Dan lees ik over de Joodse kamparts die voor zijn medegevangenen bepaalde wie wanneer op transport naar de vernietigingskampen moest. Daar loop ik rond met een mengeling van pijn, fascinatie en verbijstering. Hoe héέft dit kunnen gebeuren? Ik voelde schaamte.

Onderdeel van de Lombokschat, een ivoren krisgreep bezet met goud en kostbare edelstenen.

Dat is een vorm van empathie die mij inzicht kan geven in gebeurtenissen die ik niet heb meegemaakt. Ik vind schaamte een heel waardevolle emotie. Dat is mijn kompas, daar vaar ik op. En op kennis natuurlijk – het moet wel kloppen."

Erkenning

Na de aankondiging van de slavernij-tentoonstelling stroomden reacties binnen. „Dat we dit vooral wel en dat vooral niet moesten doen. En veel mensen die ons bedankten: eindelijk erkenning. Omdat het wel het Rijksmuseum is hè, dat heeft gewicht". Ach, ze weet nu al hoe het zal gaan als de tentoonstelling in 2020 opent. „Dat zullen we nooit voor iedereen goed kunnen doen." Wat ze wel heeft geleerd van de kritiek op 'Goede Hoop': tijdig diversiteit in haar team organiseren. „We hebben nu een senior conservator met Surinaams-Caribische wortels."

Het Deutsches Historisches Museum organiseerde een tentoonstelling over *Kolonialismus*– „voor het eerst in Duitsland, heel interessant" – met in zaal 1 een statement in de trant van 'kolonialisme is een misdaad'. Bedoelt Gosselink dat het Rijks ook zo'n statement zal formuleren voor de slavernij-tentoonstelling?

„Euhm." Ze trekt aan haar halsketting. „Filmregisseur Steve McQueen deed het ook niet aan het begin van *12 Years a Slave*. Ik bedoel: het is zó duidelijk. Laat de feiten voor zich spreken. Die schep er bovenop, die hoef ik niet zo nodig te doen."

Het museum broedt op een manier waarop mensen hun mening kunnen geven over wat ze op de slavernij-tentoonstelling hebben gezien. „Bijvoorbeeld door hun vragen voor te leggen en dat je aan het eind van de tentoonstelling het antwoord van de bezoekers ziet. Dat je samen iets creëert. Ik zeg maar wat: 'Moeten alle nazaten van de slavernij schadeloos worden gesteld?'"

Gouden broche met edelstenen uit de Lombok-schat

Wat ze wel weet: in de slavernij-tentoonstelling zullen de mensen geen 'slaven' heten, maar 'tot slaaf gemaakten'. „Ieder mens wordt als mens geboren, niet als slaaf, ook al was de trans-Atlantische slavernij in feite erfelijk. Mensen werden door het systeem tot slaaf gemaakt, zoals een gevangene gevangen wordt genomen. Tsja, 'tot slaaf gemaakte' is wel lelijk. We zouden een woord als 'geslaafde' moeten munten." *Java Post*

Dit artikel eerder verschenen in het NRC.

Wilt u blijk geven van uw waardering voor NICC Magazine en het vele werk dat wij hiervoor maandelijks verrichten? Maakt u dan een vrijwillige donatie over op ons bankrekeningnummer NL39 RABO 0129 2168 36, t.n.v. NICC te Den Haag. Dank u wel.

(advertentie)

Reparatie van iPhone, iPad en Android. Snel, vakkundig en redelijk geprijsd.
Klik hier voor de aanbieding. Borca-Online / BorcaDen webshop

Borca Computer Online Service
Weimarstraat 39
2562 GP Den Haag
070-364 2806
www.borca-online.nl

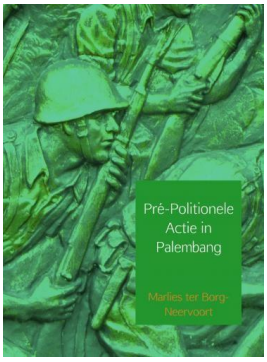
Boekbespreking, *e*-Books, CD & DVD, Presentatie & Signeren

De verovering van Bali – E. Vanvught. Dit boek vertelt het verhaal van de vrouw die stierf van schaamte, omdat ze een Nederlandse was. En van honderden mensen die stierven van trots omdat ze Balinezen waren. De vriendschap tussen een

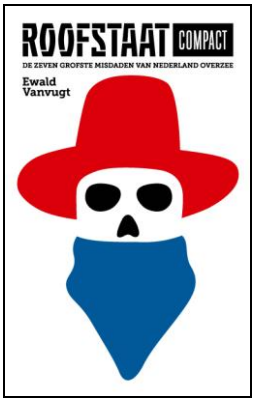
"vrij man" en een "huurling", op de spits gedreven tijdens een exotisch avontuur dat uitliep op een kleine koloniale oorlog. De ware gebeurtenissen worden verteld met directe citaten van ooggetuigen en met meer dan 50 foto's door H.M. van Weede, die in dit boek voor het eerst worden gepubliceerd. Op 8 november 1906 zei de Indië-expert H.H. van Kol in de Tweede Kamer: "Moge naar aanleiding van de slachting op Bali, die droeve gebeurtenissen in Badoeng geen onheil brengen over Nederlandsch-indië en zijn bestuur. Doch een heilige plicht blijft op ons rusten om vergeving te vinden voor die vreeselijke feiten op de 20e september 1906. Een datum die ik zou wensen weg te wissen uit onze historie". Over deze gebeurtenissen wordt nu nog steeds door rijkelijk door de overheid betaalde geschiedschrijvers deftig gezwegen.
Adviesprijs: € 6,75.

Pre-politionele actie in Palembang – Marlies ter Borg-Neervoort. Maakten we in de vorige editie melding van de verzwegen moordpartij in Palembang,

hier is het boek daarover. Operatie Continentenplan, zoals het officieel te boek staat was een experiment voor de gecoördineerde inzet van de drie krijgsmachtonderdelen die de latere Politionele Acties zouden typeren. Zo bereide de slag om Palembang het podium voor waarop nog bijna drie jaar later Nederlanders en Indonesiërs elkaar bevochten. In dit eerste boek over het cruciale keerpunt in de geschiedenis van de dekolonisatie een verslag van recente gesprekken met veteranen in Palembang. *Adviesprijs: € 16,37.*

Roofstaat compact – Ewald Vanvugt. Wat iedere Nederlander moet weten behelst in dit boek de

geschiedenis van Nederland in twaalf hoofdstukken. Van de roof- en kruistochten in de donkere Middeleeuwen tot de massa-executies in voormalig Nederlands-Indië nu bijna 70 jaar geleden. Wat midden jaren '80 begon als een essay in de Playboy

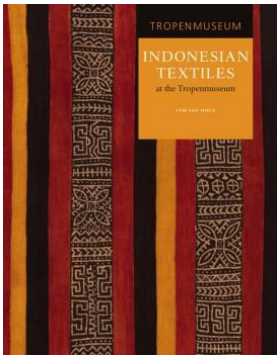
is uitgegroeid tot een standaardwerk over de gruweldaden van Nederland door de eeuwen heen. En dit in 208 pagina's samengevat *Adviesprijs € 19,99.*

In het spoor van Birma – Femmy Fijten. Een op waar gebeurde feiten gebaseerde roman over twee jonge mensen, die beiden indirect slachtoffer zijn van de Tweede Wereldoorlog. Als 2e generatie slachtoffers dragen zij de sporen van het leed dat hun ouders is aangedaan. Zij is opgegroeid in een beklemmend gezin waarvan de ouders het bombardement op Rotterdam, verraad en de hongerwinter hebben meegemaakt. Zijn ouders hebben hun wortels in voormalig Nederlands-Indië en zwegen over de gruwelen van de Japanse bezetter. Hun levens kruisen elkaar, er ontstaat een romance, maar ze raken elkaar ook weer kwijt. Echter de angst voor verraad, en hun woede en achterdocht jegens buitenstaanders raken ze niet kwijt. De roman is gebaseerd op qaargebeurde verhalen en aangrijpende dagboekaantekeningen, opgetekend door een dwangarbeider die

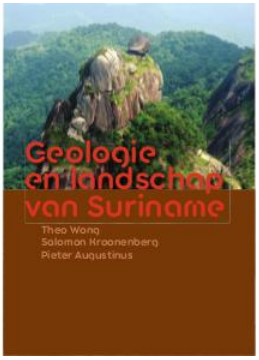
de verschrikkingen tijdens de aanleg van de Birma-Siam heeft overleefd. De kennismaking met dit dagboek verandert in hoge mate het leven van de hoofdpersoon, Emma. Het verhaal van Emma is grotendeels gebaseerd op de jeugd van de auteur. Een zinsnede uit het dagboek: *"Ik ben ontdaan van elke menselijkheid".* Nieuwe herziene druk. *Adviesprijs: € 20,00.*

Indonesian textiles at the Tropenmuseum – Itie van Hout Het tropenmuseum in Amsterdam beheert ongeveer 12.000 items van textile, die gedurende een periode van 160 jaren werden verzameld gedurende een tijd dat Indonesië een Nederlandse kolonie was. Deze studie toont een collectie en diens makers en gebruikers alsmede een beeld van de verzamelaars die deze items naar Nederland gebracht hebben. De in

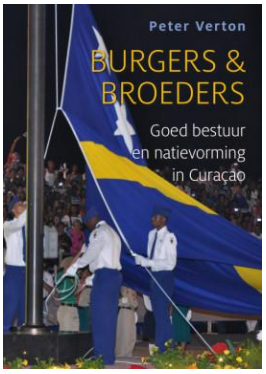
deze studie besproken doeken en andere items komen van geheel Nederlands-Indië, van Atjeh op Sumatra tot Tinambar in het oosten. Een klein deel werd gemaakt in Nederland vanwege artistieke en commerciële redenen *Engelstalig. Ook te bestellen bij: http://www.lmpublishers.nl. Adviesprijs: € 34,50.*

Geologie en landschap van Suriname – Theo Wong, Salomon Kroonenberg, Pieter Augustinus. Hoe is Suriname ontstaan? Wat is de oorsprong van de gesteenten, delfstoffen, landbouwgronden en hoe is de kust gevormd? Waarom vinden we wel goud in Oost-Suriname en niet in het westen? Waarom is de Voltzberg rond en de Brownsberg plat? Hoe ontstaan soela's? Waar kan je bauxiet vinden, waar olie en waarom niet ergens anders? Hoe zijn de witzandsavanna's ontstaan? Waarom verandert de kustlijn zo snel? Allemaal vragen die te maken hebben met de geologische ontstaanswijze van het prachtige land. Een geologische geschiedenis die meer dan twee miljard jaar heleden begon. Het is het eerste

Nederlandstalige boek dat in begrijpelijke termen voor een breed publiek uitlegt hoe de ondergrond, landschap en de delfstoffen ontstaan zijn. Een aanrader voor ieder die meer wil weten dan voor het oog zichtbaar is. *Ook te bestellen bij uitgever: http://www.lmpublishers.nl. Adviesprijs: € 24,50.*

Burgers & Broeders – Pieter Verton. Curaçao kijkt terug op een eeuw waarin olie, offshore, toerisme en drugs enorm veel geld in het laatje brachten. Ondanks dat Curaçao meedreef op de golven v an modernisering en welvaart die de gehele westerse wereld overspoelden, bleef de bevolking relatief arm en in sociale ongelijkheid. In dit boek onderzoekt Pieter Verton de oorzaken hiervan en kijkt hij naar de ontwikkeling van Curaçao in de gehele 20e eeuw. Het verhaal wordt afgewisseld met levendige fragmenten uit zijn vele gesprekken met oudere Curaçaoënaars. "Oral History" die anders verloren

zou zijn gegaan. Opmerkelijk is zijn constatering dat goed bestuur nauwelijks mogelijk is binnen het uit Den Haag overgeplante

bestuursmodel. Hij begrijpt dat dit pas kan gebeuren bij het aanstellen van niet door Nederland geïnstalleerde en gecontroleerde toezichthouders. Eerst een dergelijk bestuur kan leiden tot werkelijke hervormingen en natievorming binnen het sinds 2010 zelfstandige eiland Curaçao. Dan krijgt Curaçao naar de mening van de auteur eindelijk de kans om zich te ontwikkelen tot een verbroederd land met trotse zelfbewuste inwoners. *Adviesprijs: € 24,50. Ook te bestellen bij: http://www.lmpublishers.nl.*

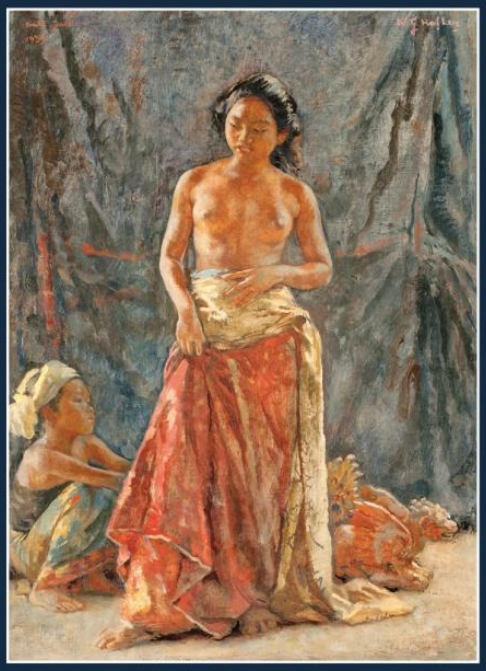
De in deze rubriek besproken boeken, CD's en DVD's zijn verkrijgbaar bij de Internet Boekhandel Van Stockum in Den Haag of bij de erkende boekwinkel,tenzij anders vermeld

VAN STOCKUM INTERNET BOEKHANDEL

www.vanstockum.nl

ZEEUWS VEILINGHUIS

GEVRAAGD:
INDISCHE SCHILDERIJEN

W. G. Hofker (1902-1981)
Hamerprijs: € 600.000,-

Herengracht 74, 4331 PX Middelburg
Tel. 0118 - 650 680
WWW.ZEEUWSVEILINGHUIS.NL

LIKE onze facebookpagina
https://www.facebook.com/IndischCentrumNICC/

Meer dan 120 titels over Nederlands-Indië

Neem eens een kijkje in de uitgebreide boekenwinkel van Historiek.net:

https://geschiedenis-winkel.nl/nederlands-indie.html

Het verhaal van een Sinyo (1)

Door: Fried Muller

Vanaf deze maand plaatsen wij het levensverhaal van een Sinyo, geschreven door Fried Muller, die zijn verhaal aan NICC Magazine beschikbaar stelde voor publicatie. Het verhaal draagt hij op aan zijn vrouw Dorith en aan zijn kinderen en kleinkinderen. Het verhaal gaat over de jeugd-herinneringen van Fried Muller uit het oude Indië in de periode van 1937 tot 1951. De redactie dankt Fried Muller voor zijn waardevolle bijdrage aan de inhoud van NICC Magazine.

De spelling van veel Indonesische woorden in dit verhaal loopt door alle spellingswijzigingen heen; mocht dit verwarrend overkomen, dan daarvoor mijn excuses.
Ik ben ertoe gekomen de volgende anekdotes en soms droevige verhalen op papier te zetten om allereerst aan mijn familie en ook aan toekomstige lezers door te geven wat er in het voormalige Nederlands-Indië zich in die periode heeft afgespeeld rondom mijn turbulent leven.

Velen die toen in Indonesië gewoond hebben, zal het verhaal niet onbekend voorkomen. En misschien zullen ze veel overeenkomsten zien met hun eigen levensverhaal.
Ik wil mijn nakomelingen laten zien wat mij ertoe gedreven heeft mijn leven op deze manier inhoud te geven, hetgeen mij voor een groot deel is gelukt.

Het was alles niet op een gemakkelijke manier verkregen, daar kwamen veel bloed, zweet en tranen aan te pas. Het was niet altijd rozengeur en maneschijn geweest, maar ik heb mij door die tegenslagen nooit laten domineren. Het waren deze tegenslagen die mijn karakter hebben gevormd en als ik eenmaal mijn doel had gekozen liet ik mij daar nooit van afleiden.

Hoofdstuk 1.
Mijn vroegste jeugdherinneringen

Wijk met hoed in de hand

Het moet in 1937 begonnen zijn dat ik mij kan herinneren dat wij in Tjibatoe (Cibatu) woonden. Tjibatoe is een heel klein dorp gelegen op de treinsplitsing richting Bandoeng - Yogyakarta en die ook naar Garoet gaat.

Mijn vader was treinmachinist en in die tijd gestationeerd in Tjibatoe. Voor de spoorwegen is Tjibatoe een belangrijke plaats.

Hier werden de treinen van stoomlocomotief gewisseld. De treinen naar Bandung kregen een berglocomotief aangekoppeld en

de treinen van Bandung naar Yogyakarta kregen de snellopers voor vlak terrein aangekoppeld.

Daar was een werkplaats waar de locomotieven een onderhoudsbeurt kregen of gerepareerd werden. Er was ook een grote draaischijf waar de locomotieven van richting gedraaid konden worden. Want als er twee locomotieven achter elkaar geschakeld werden om een zwaardere trein de bergen in te trekken of een langere trein naar Djokja te verslepen, dan moesten ze altijd met de voorkant in de juiste richting rijden. Dit om te voorkomen dat de machinist en zijn stoker van de tweede locomotief zouden verbranden als hun cabine naar de verkeerde kant open stond.
Mijn vader werkte niet alleen als machinist, maar ook als werktuigkundige in de werkplaats met zijn collega's bij de reparatie van de locomotieven.

Tjibatoe is ook de plaats waar alle producten van de thee-, koffie- en kinaplantages rondom Garut naar grotere steden met havens werden afgevoerd. Tjibatoe bestaat uit een klein station met een klein rond pleintje voor het station en verder één lange straat

waarlangs de woningen van het spoorwegpersoneel gelegen zijn.
Zover ik mij herinner woonden daar alleen mensen die bij de spoorwegen werkten en aan het einde van die straat waren de toko's (winkeltjes) en de pasar (markt) met daarachter de kampong (dorp).

Er was geen elektriciteit en 's avonds werden de petromaxen (spiritusbranders) aangestoken. Dat vond ik altijd heel interessant hoe dat gedaan werd; waarschijnlijk omdat er een gevaar bestond van brand.
Ik ging in die tijd in Garoet (Garut) op school; eerst op de Chinese kleuterschool. Ik herinner mij, dat ik geen woord verstond van wat er gezegd en gesproken werd. Ik had er wel veel geplakt en gekleurd. Mijn broer Ries zat daar al op de lagere school waar ik later ook naar toe ging.

Wij vertrokken om 7 uur 's morgens met de trein naar Garoet maar eerst moest er op het station een soort wafel gekocht worden, kue pukis (cakejes in pukis-vorm gemaakt van kokosmelk) om dat onderweg in de trein op te eten. Ik was er gek op, dat werd voor mij 's morgens een ritueel. Zonder deze wafel stapte ik niet op de trein. De tocht duurde bijna een uur en wij werden door de djongos (huisjongen) begeleid. Om 4 uur 's middags reden wij terug en dat duurde maar een half uur omdat het helling af ging.

De huizen van de spoorwegen bestonden uit een stenen hoofdgebouw (zie foto 1) waar wij in woonden en bijgebouwen waar onze bedienden woonden. De keuken, badkamer en wc zijn daar ook ondergebracht. Naast ons woonden de families Erdzik en Breuer. Vele huizen in de tropen werden op deze manier ingedeeld. Het zijn uit baksteen gemetselde woningen met roodkleurige dakpannen. Het hoofdgebouw bestond meestal uit een eet/zitkamer, drie slaap-kamers en een open inkomsthal, die meestal als zitkamer of dansplaats bij feestjes gebruikt wordt.

Wij hadden voor de inkomsthal rieten gordijnen gehangen, die tot aan de vloer reikten en zelfs deels over de vloer lagen waar het aangenaam was om op te liggen, maar waarbij het gordijn uit zijn voegen werd getrokken als je erop lag. Dus daar kwam gauw de rotanstok aan te pas als mijn moeder mij daarin zag liggen, want zo op de tegels liggen was mij veel te koud.
Alle bezoekers en kennissen werden in deze inkomsthal ontvangen. De buurvrouwen hielden hier hun kaartdagen en roddelochtenden. Als mijn ooms kwamen werd daar altijd gegeten of muziek gemaakt, dat was onze culturele zaal.

Zittend in kimono één van mijn tantes.

Zover ik mij kan herinneren waren er in Tjibatu geen saté- of bamiverkopers net zoals in de grote steden, waar na 6 uur allerlei venters diverse etenswaren langs de huizen verkochten. Na 6 uur 's-avonds werd het in Tjibatu meestal doodstil op de weg voor ons huis. Achter ons huis liep ook een weg, ik heb er nooit achter kunnen komen waar die weg heenging. Het was daar altijd ontzettend stil.

Bij ons werd altijd zelf gekookt want wij hadden een goede kokkin die heette Rukisah. Zij toverde allerlei gerechten uit haar mouw. Zij was een jonge levendige vrouw, niet zo knap, maar wel heel erg aardig. Zij nam meestal mijn jongere zus Reina onder haar hoede. Rukisah deed ook meestal de inkopen op de lokale markt, een serieuze taak, gezien de talrijke familieleden die in de weekends overbleven en die speciaal voor het heerlijke eten kwamen. Zo was het ieder weekend. Er ging haast geen week voorbij zonder bezoekers.

Wij gingen op zondag vaak naar het meer van Bagendit, dat zo mooi tussen de bergen lag. Of wij gingen naar Tjipanas waar de warmwaterbronnen waren en een klein overdekt zwembad was aangelegd met naar zwavel ruikend kristalhelder warm water. Het hele gebied waar wij woonden was zeer vulkanisch en overal vond je warmwaterbronnen.

Van een kerk hadden wij in die tijd nog nooit gehoord laat staan dat wij die bezochten. Er werd thuis nooit over kerk of over religie gesproken. Trouwens in geen velden of wegen waren kerken rondom Tjibatu te vinden. Merkwaardig genoeg ook geen moskee alhoewel de inheemse bevolking zeer fanatiek gelovig is.

Wij hadden achter het huis veel eenden, kippen en ganzen en zelfs een geitje in onze tuin. De ganzen werden gebruikt als waakhond tegen dieven en slangen.
Het stierf er van de slangen. Zeker in de regentijd kwamen ze uit de omliggende bossen. Mijn broer werd er gebeten en heeft lange tijd in Garoet in een polikliniek gelegen. Ik liep daar altijd met een rotanstok rond en heb van onze tuinman geleerd hoe een slang met één gerichte slag uit te schakelen. Ik was een specialist op dat gebied.

Het hele gebied rondom Tjibatoe en Garut was een zeer Fundamentalistisch Islamitisch gebied waar later de Darul Islam een terroristische beweging tegen alles wat niet Islamitisch is huisde, een zeer extreem extremistische

groep. Tjibatoe was ook het plaatsje waar veel mensen tijdens de Bersiap-periode Indonesische vrijheids-strijd zijn omgebracht door de Darul Islam.

Ik werd ook getraind, zo klein als ik was, in de pentjak vechtsport. Mijn vader had zo'n man ingehuurd en eens in de week werden wij een half uur lang in de pentjak vechtsport onderwezen. Ik kan mij niet herinneren, dat ik pentjak ooit heb moeten gebruiken; zelfs niet op latere leeftijd. Het gaf je wel een gevoel dat je veel veiliger kon rondlopen en geen angst hoefde te hebben, dat een grotere knaap op school je zou komen aftroeven. Want als je daar als nieuweling op de lagere school kwam werd je door de bestaande vechtersbazen de zo-genaamde djago's (vechthanen) altijd uitgedaagd om te zien of je het wel tegen hun dorst op te nemen.

Het meer van Bagendit ligt vlak bij Tjibatoe

Ze hebben het wel één keer geprobeerd maar een paar pentjak-trappen hebben ze voor altijd op een afstand gehouden. Toch wel goed in die tijd dat mijn vader zo bezorgd om ons was geweest.
Wij hadden ook een baboe Cuci (wasmeid); spreek de c als tj uit. Ik heb weliswaar een oudere broer Ries en jongere zus Reina, maar ik was diegene die van jongsaf aan altijd de klappen kreeg; dat dacht ik toen en dat voelde ik ook zo aan. Die klappen kreeg ik zowel van mijn moeder als van mijn tantes, die altijd in grote getale bij ons logeerden. Baboe Cuci was dan altijd mijn toevluchtsoord.

Daar rende ik altijd naar toe om mij achter te verschuilen als er iemand was die mij om één of andere reden een pak slaag wou geven en dat waren er nog al wat.
Zij was meer dan mijn eigen moeder. Raar om dat te zeggen maar zo was het éénmaal gegroeid, want zij heeft mij altijd gevoed en verzorgd. Als er gevaar dreigde was zij mijn toeverlaat.

Babu Cuci heeft mij Indonesisch leren spreken. Zij gaf mij ook de naam van Sinyo, dat jongeman betekent in het Maleis van toen. Dit woord is afkomstig en afgeleid uit het Portugees toen de Portugezen als eerste Europeanen rond 1590 naar Indië kwamen. De Maleise taal van toen was een oriëntaalse taal die doorspekt is met vele Westerse, Arabische en Chinese woorden, afkomstig uit het koloniale verleden van Indonesië, en het is daardoor makkelijk aan te leren.

Wij hadden drie bedienden. Zoals in Indonesië en omliggende landen heeft ieder gezin dat het betalen kon, enkele bedienden en zo ook wij. Dit heeft niets met kolonialisme te maken, want Chinezen en Indonesiërs hebben die ook, dat is de tropische levensstijl.

Het is daar een normale levens-gewoonte. In feite is dat een sociale gewoonte, want de bedienden behoren meestal tot de armste groep van de samenleving en door ze in dienst te nemen geef je ze iedere dag voeding en eind van de maand een bepaald geldbedrag en met de Lebaran, dat is de periode na de Ramadan, krijgen ze geld om nieuwe kleding aan te schaffen en cadeautjes voor familie te kopen.
Van mijn vader kregen ze ook treinkaartjes om met de trein naar hun familie te reizen. Als ze geen familie hadden bleven ze gewoon thuis en gingen met hun kennissen en vrienden die bij onze buren werkten ergens uit feesten. Dat feesten bestond meestal uit lekker eten en drinken. Sterke drank werd zelden door de bedienden gebruikt. Tenminste niet door onze bedienden.

Mijn vader had in die tijd een Ford auto overgenomen (geen idee van wie). Wij maakten maar weinig uitstapjes met de auto, althans met mijn vader, dus nam mijn moeder het heft zelf in handen en laadde ons in de auto. We zigzagden over de vele smalle weggetjes naar onbekende oorden. Wij waren altijd verstijfd van schrik en dorsten geen woord van protest laten horen. De near-misses waren niet van de lucht.

Er waren toen nog geen becaks in Tjibatoe.

De wegen in die tijd waren smal en werden veel door boeren die hun waren op de pasar (markt) wilden verkopen gebruikt. De koopwaar werd meestal in draagmanden aan een verende bamboestok (pikulan) vervoerd, die ze over de schouder droegen.

Als er zo over de wegen werd gelopen staken de manden ver over de weg uit met als gevolg dat als er een wagen of bus langsreed deze meestal een mand raakte en deze wegslingerde en de boer al tollend in de goot lag. Dat was voor ons de eerste en laatste keer dat wij bij haar mee in de auto hebben gezeten. Later toen wij in Nederland woonden heeft moeder acht keer haar rijexamen afgelegd zonder te slagen en dat kwam omdat ze slecht zag en niet toe wilde geven dat ze beter geen auto zou kunnen rijden. Wij

hebben de rollen hier later omgedraaid en zij mocht dan met ons meerijden.

Wij woonden in een huis van de spoorwegen in de enige straat van Tjibatu tussen de andere spoorwegmensen in. Ernst Frank (zie foto) woonde vlak naast het station. Zijn vader was stationschef. De familie Croese had twee zonen, Ronald en Beke, jongens van mijn leeftijd. De familie Baron had een grote schare kinderen. Er was ook een familie Bierhuis.
Zover ik mij herinner woonden daar alleen mensen die bij de spoorwegen werkten. Aan het eind van die straat waren de toko's (winkeltjes) en de pasar (markt). De grootste toko was van de Chinees Kung Ju Lung. Achter de pasar lag de kampong (dorp).

Wij hadden voor en achter het huis een vrij grote tuin. Achter het huis liep de tuin vrij stijl bergopwaarts en was met een hekwerk afgespannen. Tegen het hekwerk was de kippenren aangelegd waar wij ook ganzen hielden om slangen en dieven buiten te houden.
In feite waren er in die tijd geen dieven zeker niet bij ons en omliggende huizen. Ik heb in die tijd nog geen buurman of buurvrouw horen vertellen dat er dieven wat gestolen hebben. Ze zouden niet durven wetend dat zoveel mensen een schrotgeweer (jachtgeweer) in huis hebben.

Een jonge geit die overal rondliep en alles opvrat zelfs het wasgoed, was een ergernis van onze baboe Cuci. Onze wasmeid, mijn surrogaatmoeder, begon dan hard te gillen en joeg de geit met een stok weg. Om haar terwille te zijn heb ik een lage trap onder de dakgoot geplaatst en met behulp van mijn broer het geitje in de dakgoot geplaatst, voor straf dat hij het wasgoed van de lijnen trok en probeerde op te eten.
De meiden kwamen allemaal naar buiten gerend op het klagelijk geblaat van het geitje en konden niets anders doen dan ook te klagen dat ze het dier niet naar beneden konden krijgen. De tuinjongen met de ladder bracht het geitje naar beneden.

Door de commotie is mijn moeder naar buiten gekomen en wist meteen wie dit allemaal georganiseerd had met als resultaat dat ik een gevoelige aframmeling kreeg met de rotanstok.
Wij wisten door verhalen dat de plaatselijke bevolking sterk Islamitisch was maar ook bijgelovig, dat zijn ze trouwens allemaal in Indonesië. Het gebied waar wij woonden was door het gouvernement als fundamentalistisch aangeduid en ook nu in het moderne Indonesië is dit nog steeds het geval.

Wijk en Paula zittend op de treeplank en Tine op het spatbord

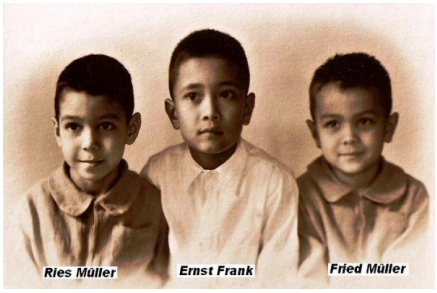
In heel Indonesië ongeacht de religie bestaat er een sterk bijgeloof dat de mensen van kinds af aan door de familie wordt bijgebracht. De geestenwereld is en wordt zeer sterk in ere gehouden, dat was daar lang voordat al die nieuwe geloven hun intrede begonnen. De grote waringinbomen met hun luchtwortels zijn ideale verblijven voor slechte geesten, die regelmatig vereerd moesten worden door middel van offerandes en smeekbeden. Meestal is het wierook met eten en bloemen ook bloedoffers door kippen of geiten te slachten die hiervoor gebruikt worden. Daar is nog niemand die ooit een geestverschijning overdag of 's nachts heeft meegemaakt, maar waarbij de verhalen over deze geestverschijningen des te gruwelijker zijn en die zeker bij de primitieve en laaggeschoolde bevolking als waar worden geaccepteerd. Zo geloven ze in het bestaan van de ***endas glundung*** rollend hoofd en de ***kuntil anak*** vrouw met groot gat in haar rug. Een groot deel van de Indonesische bevol-king gelooft hierin. De mythe in Indonesië heeft zijn oorsprong eigenlijk in Maleisië waar de ***Kuntilanak*** ook wel ***Matianak***, ***Boentianak*** of ook ***Pontianak*** wordt genoemd. In Indonesië spreken ze ook wel alleen over de ***Kunti*****.**

In de Maleise folklore is de Pontianak een geestverschijning als vampier die voortkomt uit vrouwen die overlijden tijdens de bevalling. Die overlijden niet echt, maar worden spoken die op wraak belust zijn en ze terroriseren soms hele dorpen. Ik hou het bij de Kuntilanak die de meest verbreide benaming is voor deze verschijning. Een Kuntilanak laat zich horen door het huilen van een baby of verschijnt als een bevallige vrouw of jong meisje om daarmee haar toekomstige slachtoffer te ver-leiden, dat meestal een man is. Haar aanwezigheid kan soms worden waargenomen door een heerlijke bloemengeur, vergelijk-baar als dat van een grote bos bloemen en daarna vervolgd door een verschrikkelijke en misselijk makende stank.

Dit verhaal is ontsproten bij de Maleise huisvrouwen die hun echtgenotes willen ontmoedigen om overal sex te hebben met vrouwen die zij 's-nachts op hun weg naar huis tegenkomen. Om te schatten hoe ver de Kuntilanak verwijderd is bij het roepen, geloven de Maleiërs, dat als haar roep zacht is dat de Pontianak dichtbij is en als die luid klinkt dan is zij ver weg.

Sommige mensen geloven dat als je een hond hoort huilen, het betekent dat de Pontianak ver weg is. Als de hond echt aan het janken is, dan is de Pontianak dichtbij. Een kuntilanak doodt haar slacht-offers door met haar scherpe nagels in hun buik te steken en hun ingewanden te verslinden. Kuntilanaks moeten zich zo voeden om te kunnen overleven. In sommige gevallen wanneer de Kuntilanak wraak wenst te nemen tegen een mannelijk individu, zal zij de genitaliën van het slacht-offer met de handen afrukken.

Men gelooft ook, dat ze hun slachtoffer zoeken door kleding te besnuffelen die 's nachts buiten te drogen worden gehangen. Om deze reden weigeren sommige Maleiërs als ook Indonesiërs enig artikel vooral kledij buiten te laten liggen. Sommigen geloven dat een scherp object, zoals een tijger-nagel of een naald, bescherming biedt tegen aanvallen door de Kuntilanaks. De nagel wordt dan gebruikt om een gat in de nek van de Kuntilanak te prikken. Men gelooft dat dit de Kuntilanak in een mooie vrouw zal veranderen, totdat de nagel weer is uit-getrokken.
De Indonesische versie is dat de nagel in de apex van het hoofd van de Kuntilanak geduwd moet worden. De Pontianak wordt geassocieerd met bananenbomen. Haar geest rust daarin gedurende de dag.
Pontianak, een stad in West Borneo (Kalimantan Barat) is genoemd naar dit creatuur (schepsel). Men veronderstelt, dat de Pontianak daar de eerste kolonisten zwaar gekweld had. Er wordt verteld dat wanneer je daar 's nachts met open ogen slaapt en wanneer er een Pontianak in de buurt is, deze je ogen uit je hoofd zuigt. Wanneer een Pontianak echt kwaad is kan ze een persoon gemakkelijk geheel verzwelgen.

Ernst Frank temidden van de gebroeders Ries en Fried Müller.

Later als mij dit door Indonesiërs verteld werd, antwoordde ik altijd dat ik weet waar een vrouw een groot gat heeft, maar niet in haar rug. De meeste mensen begrijpen het vaak niet, misschien is mijn Indonesisch niet al te goed, maar anderen liggen op de grond te gillen van het lachen. Zo mag je als het regent niet met een geopende paraplu het huis binnenlopen, dat vraagt om narigheid. Zo zijn er honderden van die bijgeloven. Als je daar werkelijk aan gelooft en daar lopen er nog wat van rond, dan kun je beter een lang koord kopen om sneller van alle toekomstige ellende af te komen.

Als je de plaatselijke bevolking de weg vraagt en zij willen dat je die richting niet op gaat om wat voor reden, dan ook wordt je de weg ontraden omdat de mogelijkheid bestaat dat je één van deze twee boven vermelde verschijningen tegenkomt. Zelfs als je hen uit-nodigt jou te vergezellen weigeren ze mee te gaan.
Ik hoorde via de bedienden dan ook allerlei horrorverhalen, die andere daden of misdaden moeten verdoezelen. Veel vetes werden met gif uitgevochten en daar bestaan in Indonesië veel gifsoorten o.a. bamboehaartjes in het eten vermengen, dat een pijnlijke dood door inwendige bloedingen veroorzaakt.

Het animisme vierde hoogtij voordat alle godsdiensten in Indonesië binnen gebracht werden, zoals het Buddhisme, daarna het Hinduïsme, daarna de Islam en na 1600 ook het Christelijk geloof onder leiding van de Jezuïeten met de hulp van het koloniale gezag.
Ondanks al deze religies bleef het animisme een grote invloed houden op het religieuze leven van de Indonesiërs.

==========

C R E A P R O
VERTALINGEN
Den Haag

Vertalingen vanuit en naar alle moderne talen
Speciaal: technisch, medisch, juridisch en creatief
Schrijven van uw memoires, brochures en andere teksten

SINDS 1989 VERTALERS & GHOSTWRITERS
DIE U ZORGEN UIT HANDEN NEMEN

Tel: 070-362 05 89 - 06-83205997
W: www.creapro.myplaces.nl *@:* creapro@worldonline.nl

VERTAALWERK & GHOSTWRITING

==========

(advertentie)

Gedicht

Een klein beetje bahasa Indonesia

Bintang zijn sterren en bulan is maan
Lari is lopen en berdiri is staan,...
Laut is zee en bumi de aarde
Curi is stelen en harga (nilai) is waarde,
Nyanyi is zingen en kata is zeggen
Cari is zoeken en taruk is leggen,
Binatang is beest en hewan het dier.
Sunyi is stilte en ramai vertier,
Toko is winkel en buka is open
Minta is vragen en beli is kopen,
Ribut is herrie en tiang een paal
Minum is drinken en semua allemaal.
Air is water en roti is brood
Hidup is leven en mati is dood
Mulut is mond en batu is steen
Anjing is hond en kaki is been,
Kuda is paard en kucing een kat
Apa is wat en tikus een rat,
Bisu is stom en dengar is horen
Leher is hals en kuping de oren,
Rajin is vlijtig en ngantuk is slaap
Kelapa is klapper en monyet een aap.
Rumah is huis en pintu is deur
Rusak is stuk en robek een scheur.
Kambing is geit en ayam jago een haan.
Ayam is kip en pancuran een kraan,
Daun is blad en pohon een boom
Tidur is slapen en ngimpi is droom.
Nyonya is dame en tuan een heer
Sapi is koe en danau is meer
Gampang is gemakkelijk en berat is zwaar
Tangan zijn handen en rambut is haar,
Gigi zijn tanden en lidah de tong
Pundak je schouders en paru is long.
Meja is tafel en kursi een stoel
Sedikit is weinig en banyak een boel,
Ini is dit en itu is dat
Parit is sloot en lobang een gat.
Burung is vogel en buah een vrucht
Brani is durven en takut beducht.
Sèndok is lepel en pisau is mes
Bunga is bloem en botol een fles.
Piring is bord en makan is eten
Miring is scheef en tahu is weten.
Het allerbelangrijkste van deze rijm,
Is mijn trots om "Indo" te zijn!

Met dank aan Freddy Mayer.

Naast de **straatnamen** 'vroeger en nu' van ***Batavia / Jakarta***
https://indearchipel.com/2017/05/24/straatnamen-batavia-jakarta/
heeft "**In De Archipel**" nu ook die van ***Medan*** online staan.
https://indearchipel.com/2017/09/07/straatnamen-medan/

Adresboek van Bandoeng

Ongetwijfeld heeft u gelezen dat indearchipel.com/ de straatnamen vroeger en nu heeft gepubliceerd van Batavia / Jakarta en van Medan.
De website van Boudewijn van Oort heeft nu de hand weten te leggen op een compleet adresboek van Bandoeng uit 1941 (aan de vooravond van het begin van de Tweede Wereldoorlog in de Pacific). In het adresboek staan de gegevens alfabetisch op familie-

naam met daarachter het adres waar zij of hij woonde in 1941. Heeft u interesse? Klikt u dan de LINK hieronder aan en start het zoeken.
Heel bijzonder dat dit soort unieke registers na meer dan driekwart eeuw weer het daglicht zien. Wie weet zijn er onder onze lezers en familieleden mensen die ook nog in het bezit zijn van dit soort bijzondere en zeer uitzonderlijke documenten. Laat het ons weten.

http://www.boudewynvanoort.com/2016/02/adresboek-van-bandoeng/

Kartini & Katini, two stories

'Kill the West in me' – een hedendaags theatraal concert van Javaanse Gamelan en Westers strijkkwartet

De opruiende brieven van de te vroeg in het kraambed gestorven Javaanse Prinses Raden Adjeng Kartini (1879-1904), en vlijmscherpe teksten van de springlevende activiste, schrijfster en journaliste uit Indonesië, Ayu Utami (Bogor 1968), vormen de twee uitgangspunten voor een uitzonderlijk nieuw muziektheater. Een voorstelling van Boudewijn Tarenskeen en Jonás Bisquert, uitgevoerd door het Gamelan ensemble Gending en het Doelenkwartet met de sopraan Bernadeta Astari en actrice Romy Roelofsen.

Gamelan ensemble Gending

Kartini, dochter van een Javaanse sultan, kreeg een Nederlandse educatie en ging het Westen bewonderen en begon zich het westerse gedachtengoed eigen te maken.
Ze kwam echter op twee fronten in de knel: de Javaanse traditie en de 'adat' dwongen haar tot een huwelijk met een oudere sultan en de door haar zo bewonderde Westerse traditie bleek al snel door koloniaal denken getekend en gecorrumpeerd te zijn.

Kartini schreef een aantal prachtige brieven in fraai Nederlands; brieven van een historische figuur die in Indonesië vandaag de dag nog steeds wordt geëerd met een jaarlijkse Kartini-dag in april. Brieven die ons ruim honderd jaar terugvoeren naar 'Tempo Doeloe'.

Tegelijkertijd leek het de producenten niet zo'n goed idee om dat Tempo Doeloe op een voetstuk te zetten en dus zocht men een hedendaagse 'twist' op het oude Kartini verhaal.

Doelenkwartet

Al gauw kwamen ze terecht bij Ayu Utami. Zij heeft in haar tekst een dienstmeid opgevoerd die – zoals velen vandaag de dag – in een Arabisch land geld gaat verdienen voor haar familie en voor wie het Westen weinig betekenis meer heeft. Ze is door haar vader naar de inmiddels beroemde Kartini vernoemd, maar omdat haar vader analfabeet is, heeft hij zich bij de Burgerlijke Stand vergist en haar Katini genoemd en dus de 'r' vergeten. Katini wordt door haar werkgever verkracht en tenslotte brengt zij haar werkgeefster om het leven.

Bij de aanvang van de uitvoering zit Katini in de gevangenis en wacht op haar terechtstelling. Ze roept Kartini ter verantwoording. Die schreef een eeuw geleden: "Over honderd jaar zal alles anders zijn voor de vrouw", maar zie nu eens hoe ik, Katini er aan toe ben.

De samenwerking van Ensemble Gending met het Doelenkwartet dateert reeds van een project 'Componeren voor Gamelan en strijkkwartet', in het kader van de Gaudeamus Muziekweek 2013. In dergelijke combinaties wordt ook gezocht naar acculturatie of confrontatie. Maar hier heeft de combinatie uiteraard ook een theatrale functie: gamelan is Oost en strijkkwartet is West. Hoe kan dat samengaan, als het überhaupt kán samengaan.

Twee componisten: oorspronkelijk als tweeluik opgezet,waarin Jonás Bisquert voor de pauze een historische figuur zou toonzetten en Boudewijn Tarenskeen na de pauze de actuele figuur van Katini. Maar al snel werd duidelijk dat een confrontatie van de twee figuren veel interessanter zou zijn. De dialoog en confrontatie komen dus nu tot uiting in twee ensembles en twee verschillende stijlen van componeren in een spannend theatraal concert.

Kartini & Katini

Tarenskeen legt zijn muzikale ideeën als volgt toe. "Analoog aan het scenario van de schrijfster Ayu Utami, dat opent met het fysiek

tonen van attributen, zal de muziek de handelingen van de protagoniste nauwgezet volgen middels thematische motieven. Denkbaar is de situatie dat elke beweging in detail wordt verklankt zodat ik ieder attribuut zijn eigen muzikale equivalent toebedeel.

Wanneer gaandeweg de teksten meer betekenis krijgen, plaats en handeling bevestigd raken en er sprake is van een inhoudelijk standpunt, ontstaat het eerste conflict tussen de protagonist en het strijkkwartet. Hierbij vindt de droom ondubbelzinnig zijn oorsprong in het Javaanse (niet-diatoniosche) toonsysteem, waaraan de stemming van de strijkinstrumenten is aangepast (scordatura).

Jonás Bisquert

Dit weerbarstige spel wordt omgeven door het gamelan-ensemble dat, als mediator, zorg draagt voor een harmonische balans door onafhankelijk van de dynamiek van de actrice en die van het kwartet een eigen tempo te handhaven. Een tempo dat de werkelijkheid op het podium ontkent, dat zich bijna als buitenstaander toegang probeert te verschaffen tot de arena waarin het conflict zich afspeelt.

Omdat Tarenskeen de deelnemers in dit project 'van stoel wil laten wisselen' (de actrice zingt ook en de zangeres acteert ook) en het kwartet de gamelan imiteert, zal het gamelan-ensemble op zijn beurt ma enige preparatie een totaalklank voortbrengen die van een al te folkloristische kleur is ontdaan.

Tarenskeen: "Waar het strijkkwartet zich bedient van een Javaans toonsysteem, zal haar antagonist binnen een quasi-getemperde ordening voor een muziek kiezen, die is gebaseerd op de westerse leer van de harmonische cadens. Met deze hybride aanpak wil ik de wezenlijke kenmerken van het instrumentarium van zijn archetypische coderingen ontdoen, met als doel een totaalbeeld te creëren waarin het ongewis is welk ensemble het westen en welke het oosten als bron hanteert. Mijn belangrijkste taak is het een methode te ontwikkelen, waarmee ik deze gedaantewisselingen op een organische manier vorm kan geven".

Op 12 november 2017 gaat "Kill the West in me" in première in De Doelen in Rotterdam. Daarna volgen optredens in Utrecht, Den Haag, Amsterdam, Den Bosch en Maastricht.
Sopraan Bernadeta Astari speelt Prinses Kartini en actrice Romy Roelofsen speelt de hedendaagse Javaanse werkster en bijna-naamgenoot Katini.

Boudewijn Tarenskeen

De muziek is de toonaangevende drager in deze voorstelling; de muzikale verschillen lopen parallel met politieke, sociale en persoonlijke verschillen tussen Kartini en Katini. Twee solisten met hun eigen métier, twee componisten met hun eigen taal, twee ensembles met hun eigen traditie. Dat is het slagveld waarin de componisten orde scheppen, balancerend tussen verbluffende syntheses en schier onoverbrugbare tegenstellingen.

Ayu Utami

Speellijst:

- 12 november 2017 - De Doelen, Rotterdam, Première. www.dedoelen.nl.
- 19 november 2017 – Theater Kikker, Utrecht. www.theaterkikker.nl.
- 30 november 2017 – Korzo Den Haag. www.korzo.nl.
- 1 december 2017 – Ostadetheater, Amsterdam. www.ostadeadam.nl.
- 2 december 2017 – Willem Twee Concertzaal, Den Bosch. www.willem-twee.nl.
- 6 december 2017 – Ainsi, Maastricht. www.theateraanhetvrijthof.nl.

Alle inlichtingen omtrent de aanvangstijden, adressen, toegangsprijzen, enz. vindt u op de websites van de theaters. Het reserveren van kaarten dient eveneens bij de betreffende theaters te gebeuren.

Kartini & Katini, two stories is een co-productie van het Ensemble Gending en HetGeluidMaastricht. Reserveert u tijdig om teleurstellingen te voorkomen.
Meer informatie op de website: www.thewestinme.nl.

Recept Rica Rica Udang *Grote garnalen in pittige saus*

Ingrediënten:
800 gram grote gamba's, 8 sjalotten (gesnipperd), 3 el. sambal oelek, 2 tl. djahé, 2 verse stengels sereh, 5 djeroek peroet (citroenblaadjes), 2 t. gula djawa (palmsuiker), 3 grote vleestomaten.

Bereiding:
Verhit wat olie in de wok en fruit de gesnipperde sjalotten. Voeg djahé, sambal, sereh, gula djawa

en djeroek peroet toe. Snijd de tomaten klein en voeg toe. Laat ca. 20 minuten zachtjes pruttelen. Daarna de gamba's erbij doen en goed doorwarmen. Eventueel garneren met ringetjes lente-ui. Lekker met witte rijst.
Selamat makan.

Column Tutup/Sudah Door: Chantal Snijders Merkelbach

Terwijl ik net door mijn liefste tante Xenia, het verse aangeleerde Indische Resep "Pastei Tutup" in de oven schuif, passeren de ook verse aangeleerde letters en zinnen door mijn gedachten. Behalve dat ik van mijn Taaldocente Indonesisch, Ida Albertsboer in de Hilversumse Meent heb geleerd dat de C staat voor TJ en dat Kecil je dus uitspreekt als "keTJil". Zo weet ik ook dat je Tutup uitspreekt als "Toetoep" en wat anders betekent dan Sudah!

Toch liep het de laatste maanden voor mij gevoelsmatig anders af...Trots als een Indo-Maluku, ben ik de taalcursus gaan doen en al ben ik er inmiddels wel achter, dat mijn hersencellen al aardig grijs beginnen te raken en ben ik nu niet het type huismoeder die met alle respect, naast het huishouden mij "even een taalcursusje" kan aanleren. Maar wat geniet ik van de sfeer en het samenzijn bij Ida!
Veel tijd had ik de afgelopen weken niet om de beginnerscursus op te starten, want ondertussen was ik ook "even" druk met het organiseren van "een pasar kecil". Deze naam had ik waarschijnlijk vanuit mijn Indische bescheidenheid bedacht, maar wat bonsde mijn hart toen ik werd gevraagd of ik misschien (vrijwillig) standhouders wilde regelen. Als ik geluk zou hebben, werd verteld, dan zou ik zelfs 5 euro per geregelde standhouder krijgen. Aldus de in mijn ogen loyale verhuurder van de kramen. En ik kreeg zelfs een – weliswaar nog net niet telefoon met hoorn aan snoer – gedateerd mobieltje zonder beeldscherm in mijn handen gedrukt. Daar ik uit het bouwjaar 1972 kom, voelde ik me al snel gevleid in deze digitale snelle wereld.

Daar ik meer het type net als oma van -liever geven dan makkelijk kunnen ontvangen- ben, merkte ik al gauw dat deze klus me zwaar viel... vooral toen ik erachter kwam dat niet alleen de mobiel maar ook de telefoonlijst met standhouders gedateerd was...

Daar de organisatoren mij de figuurlijke zwanenveren in de kont hadden gestoken, bleef ik enthousiast en ging zelfs op zoek naar nieuwe standhouders (weliswaar met mijn eigen mobiel). Immers zou dit ook wat voor Zwaan Zinnig zijn, weer eens de veren uitslaan met de talenten van kinderen uit Amersfoort! En.. ik mocht zelfs als presentatrice naast poppenspeler uit de kast komen.

In twee weken tijd was ik gestart met een oefening waarbij ik voor een kledingwinkel een modeshow kon presenteren en had zelfs al vijf nieuwe standhouders naast de al bestaande contacten – voor organisatie Sinar Bintang - met een mooie ster bestempeld! Als kecil meisje droomde ik er al van om een Bintang te worden. Of het nu was tussen de openslaande deuren, waarbij ik samen met mijn neefje liet zien hoe we onze buiken konden rollen of met mijn nichtje in een buurtcentrum in Lutjebroek een showballet tentoonstelde, op muziek, waar men daar nog nooit van had durven "horen"... ik werd er gelukkig van. En zo ook.. van het helpen van deze organisatoren. Immers, was mij verteld, dat ik een ver achternichtje ben van … en dat de marktkraam verhuurder ook een niet ogenschijnlijke Indo zou zijn... en daar ging ik met mijn

"Satu Hati|" gevoel... Uiteraard niet om zelf een ster te worden, want bij Zwaan Zinnig gaat het om groei, verbinding en kleine sterren en word ik vooral gelukkig van mijn Poppenkastvoorstellingen, waarbij juist kinderen naar voren worden geroepen. En ik me oprecht een tante Sjan voel naast deze sterren! Terecht wees een grote echte ster me erop, dat een geluidsinstallatie toch wel van groots belang is en wilde zelfs in een later stadium een organisatie mij gratis van geluid voorzien...

Waarom dit verhaal? Ik voelde me niet alleen als zwaan maar ook als een vis in weliswaar troubled water, maar stel je voor dat mijn vriendin met haar moeder samen een duet zouden zingen en stel je voor dat die oude kennis van toen... ook met zijn band kan stralen als een ster en ontdekt kan worden in de Pasarwereld... en stel je voor dat ik die knappe Molukse mannen met die enorme gepassioneerde stemmen en muzikaal talent.. die wellicht ook verre familie van mij kunnen zijn... En zo... strooide ik met mijn puzzelstukken uit mijn rugzak, met mijn magische figuurlijke toverstaf allerlei glitters en sterretjes en hartjes om mij heen... en keer op keer voelde ik mijn hart kloppen!

Hier en daar appte ik liever met eigen mobiel, nog wat schrijvers, want die zouden immers toch ook meer bekendheid moeten krijgen met hun boodschap! Zelfs cateraars als Lola Ruler en Warung Frenkie wilden voor Sinar Bintang werken!
En het lukte me... althans... bijna. Tijdens twee overleggen, waar ik me vereerd voelde door gratis verkregen haring en een kop thee, vroeg ik me steeds meer af: "Zou dan echt "de eerste pasar in Amersfoort" plaats vinden? In het hart van Nederland?
Ondertussen raasde er allemaal zinnen door mijn hoofd die mij waren ingefluisterd... "Kijk uit Chantal je kent ze niet"... "Kijk uit Chantal, ik heb weleens gehoord dat..." maar de zinnen "Wat geweldig en dan ook nog in onze wijk!" tot aan "Chantal, voor jou hoeven we niet betaald te krijgen, we vinden het al leuk om mee te doen" bleven bij mij de boventoon voeren. Een klein stemmetje in mij zei niet teveel aandacht te gaan besteden om kinderen als sterren op te laten treden in een playbackshow... en ik hield vast aan mijn eigen poppenkast en liep met het idee dat een draak weliswaar zou passen in het thema "Emiclaer goes Asia".

Op 6 en 7 oktober jl. zou er voor mijn gevoel een sfeervol Aziatisch slash Indo Maluku feest komen en vanuit bescheidenheid noemde ik het een Pasar kecil, want gratis werd het genoemd, maar het is natuurlijk niet te vergelijken met de Tong Tong Fair, de Istimewa of de Djempol Pasars, waar ik veel bewondering voor heb en graag bezoek. En gezien het feit, dat het precies op de datum dat mijn oma "Dolfina Henriëtta Warella" dit jaar op 6 oktober 90 zou zijn geworden gaf voor mij een extra dimensie.

En zo raakte ik tijdens een klein maar fijn evenement "de Indische Salon" georganiseerd door het Indisch Herdenkingscentrum, erg geëmotioneerd. Nu was ik al vol emotie omdat ik mijn achter achterneefje Edwin Linders na tientallen jaren weer zou ontmoeten (inmiddels schrijver van het boek "Respect") maar we mochten ook iets dierbaars meenemen. De opgebouwde spanningen en vermoeidheid richting de Pasar, liet ik lekker even los... Die ochtend stopte ik van tevoren mijn handtas vol met mooie dierbare "dingen" waarbij ik ervoor koos om dit keer niet alleen te praten over wat ik al weet van mijn vaders familiekant maar nu eens alleen over mijn oma de mama van mama. Vroeger werd oma "Dolly" genoemd, omdat ze klein maar fijn was. In mijn ogen is mijn oma niet alleen als klein kind, maar ook als oudere vrouw zeer zeker een poppetje was om te zien, maar ook in haar "zijn" was ze ook een lief klein kind.

Mijn oma, lieve lieve oma, nam ik zo mee mijn hand tas in... middels:

- Een ingelijste foto van onze gezichten waarbij onze wangen dicht tegen elkaar aan zijn gekleefd, ondanks toen de "selfie stand" en de mobiele telefoon nog niet bestonden...
- Een gehaakt kleedje met zwanen die zij misschien van haar schoonmoeder heeft gekregen.
- Een potje met een kikkertje erop... die naar mijn idee waarschijnlijk uit Saparua komt, al wist ik dit niet zeker.
- Een goud ringetje zo klein, die ze misschien wel van mijn opa zou hebben gekregen. (En toch ook de gouden ring van S van mijn andere oma).
- De koektrommel moest beslist mee, al kon ik die alleen even laten zien, immers was dit de meest duidelijke erfstuk met een helder verhaal, waarbij de deksel nooit gesloten op de trommel stond..
- En tot slot een muziekdoosje, die als je eraan draait toch

echt een heel bijzonder muziekje afspeelt.. "Für Elise" die mijn oma met haar tengere vingertjes vroeger heel graag op de piano speelde.

"De Indische Salon" werd een prachtig evenement waarbij onder andere Armando Ello, Nel Lekatompessy en Simone Berger hun dierbare herinneringen (in feite allen hun Istori Kita) met ons deelden. Ik voelde me direct thuis op dat moment... en niet alleen omdat ik mijn neefje Edwin Linders net omarmd had en de tranen stiekem in mijn keel bleven stokken, maar ook, omdat ik mijn "Guru" Frank Slagter opeens ook zag zitten in het publiek. Allerlei emoties raasden er door mijn lichaam inclusief de stilte die ook pijnlijk in het publiek aanwezig was. Gelukkig kregen eerst andere mensen uit het publiek de kans om hun verhaal te delen door de microfoon. Opeens stak ik zowaar mijn hand op.. alleen... had ik nog niet bewust gekozen uit welk voorwerp ik zou kiezen, maar de zangeres Jessica Manuputty.. had mij indirect al met haar prachtige zangstem waar ik nu nog niet de woorden voor kan vinden zo mooi... geholpen de keuze te maken...

Nee, niet dat kleine ringetje, niet die koektrommel van oma... en ook niet de foto of dat potje slash vaasje met kikkertje erop. Nee. Het moest toch dat muziekdoosje zijn... en voor ik het wist, vertelde ik dat mijn oma alweer bijna tien jaar is overleden en sinds zij er niet meer is het niet meer in de familie is zoals het was..... en de tranen bengelde over mijn wangen. Dit muziekdoosje, lag namelijk precies op de dag van haar begrafenis op mij te wachten. Ik was eigenlijk op weg om zakdoeken te halen bij de Drogist, in de wetenschap het echt niet droog te houden tijdens haar begrafenis... en zag opeens ik in mijn ooghoek dit muziekdoosje in de schappen zag liggen en begon er aan te draaien... Ongelooflijk.. precies het muziekje dat mijn oma altijd op de piano speelde. Geen tijd om stil te staan bij deze uitzonderlijke situatie en mijn emoties, kocht ik ze allemaal voor alle achterkleinkinderen en dan indirect natuurlijk ook de klein-kinderen... en heb ze uiteindelijk allemaal geschonken na de voordracht over en voor mijn oma.

Een aantal weken later werd ik op 5 oktober gebeld:
"De pasar gaat morgen niet door, vanwege het slechte weer. Een aantal standhouders hebben afgebeld en de Winkeliersver-eniging is ook al op de hoogte"..... Even leek de wereld stil te staan. Aangezien ik op weg was naar mijn andere werk... heb ik even de tijd nodig gehad om daadwerkelijk de boodschap te laten bezinken. De figuurlijke kater heb ik gelukkig vrij snel op 6 oktober los kunnen laten. En zelfs ook alle negativiteit over Sinar Bintang, mijn zogenaamde wel of niet achteroudoom en over de kraam- en podiumverhuurder, want immers hij belde mij, al dan geen Indo... het deed toch een beetje zeer na alle inzet, tijd en energie die door iedereen er was ingestoken. Ook voor hen. Ik hoor het hem nog zo zeggen: "Heb je weleens kramen de lucht in zien vliegen"?

Op 6 oktober stond ik in het begin er gek genoeg of misschien wel niet zo vreemd genoeg, niet bij stil dat mijn oma die dag 90 zou zijn geworden. Nee. Maar ik wilde de figuurlijke kater wel achter me laten en koos ervoor om met mijn zoontje (die naar mijn oma is vernoemd), de stad in te gaan. Ik liep nog licht verdoofd een winkel in omdat ik een cadeautje wilde kopen voor een vriendin van mij die mij ook eigenlijk die dag vrijwillig op de Pasar zou helpen. En weet u wat er toen gebeurde? Ik stond oog in oog met een prachtige glazen bol met zowaar een witte zwaan erin. Ik schudde als een kind automatisch de bol op de kop en zag hoe de sneeuw-vlokjes, gevoelsmatig sterretjes en glitters, er over heen zwommen. Geloof het of niet.

Maar sinds ik het van mijn oma gehaakte zwanenkleedje weer ergens diep in een keukenlade vond, terwijl ik net Zwaan Zinnig had opgericht. En het piano-muziekje die zij zo graag speelde via het muziekdoosje precies op de dag van haar begrafenis kon delen met haar achterklein-kinderen, dit kon geen toeval zijn... en de kater nam plaats voor de herinnering dat dit gebeurde op haar geboortedag (6 oktober 1927).

Weliswaar kon ik niet weer met mijn hele familie bij elkaar komen om op een pasar kecil in onze wijk weer eens ouderwets samen te eten en te dansen. Weliswaar kon ik dit gevoel niet delen met al die lieve mensen die ik heb ontmoet en ik weer zou ontmoeten... en scheen de zon (echt) zo warm dat ik nu zeg: Jammer dat de Pasar niet door is gegaan. Maar laat de wereld in mij, alsjeblieft niet koud worden, want het gaat niet altijd om welk weer het is... en ook niet of het geen geld op had geleverd... Ik heb genoten van alle contacten.

En oma, u weet dat ik u iedere dag herdenk. Daar heb ik geen pasar voor nodig.....
Sudah...!

Just4Kids... voor iedereen van 6 tot 16 jaar

Korte berichten

Gezocht: Jong talent

In de rubriek ***"Just4Kids"*** hebben we eerder al aandacht besteed aan jong talent. Zo plaatsten we een artikeltje over twee meisjes die Indonesische dansen leerden en verder ook een stukje over een drumtalentje Heb jij nou ook zo'n talent? Kan je goed gitaarspelen en treed je ook op? Of ben je een tenniskampioen in de dop, een goed biljarter of kan je heel goed dansen of zingen? Misschien ben je wel een hele goeie chef-kok, of ben je een kunstschilder of een fotograaf in de dop. Misschien ook wel een…… Kortom, alle jonge

supertalenten van ca. 6 tot ca. 16 jaar oud willen we voor het voetlicht zetten. En wij willen dat aan iedereen vertellen. Als je zelf niet zo heel goed kan schrijven, vraag dan of jouw ouders een stukje willen insturen met een fotootje erbij. Of je stuurt jouw verhaal gewoon in je eigen woorden naar de redactie, dan maken wij er samen met jou een echt leuk artikel van. **Stuur je reacties dan naar:** **info@indisch-centrum-denhaag.nl** **DOEN HOOR....!!!**

Recept Pindang Kuning

Heerlijk Moluks visgerecht. Gekruid, maar toch niet te pittig.

Ingrediënten:

2 of 3 stevige verse vissen (bijv. makreel of rode poon of vraag anders in de viswinkel), 1 stengel verse sereh, 1 t. laos, 4 sjalotten of 2 middelgrote rode uien, 2 groene lomboks (zaad en zaadlijsten verwijderen), 1 lente-ui, 2 limoenen, 1 tomaat, 3 dl. water, snufje zout, scheutje olie om in te bakken.

Voor de boemboe:

5 kemirienoten, 3 tl. kunjit, 1 rode lombok, 3 teentjes knoflook, 1 tl. djahé, 1 tl. kunjit, 1 tl. rasp van de limoen-schil.

Bereiding:

De kemirienoten licht poffen in een droge koekenpan. Maal nu de noten met de andere ingrediënten voor de boemboe in de hakmolen van uw staafmixer tot een papje. Ontdoe de verse vissen van graten en graatjes (als u dat vervelend vindt, vraag het in uw viswinkel). De sjalotten snipperen (niet te fijn) en de groene lomboks in dunne halve ringetjes snijden. Kneus de serehstengel en leg er een knoop in (door het kneuzen komen smaak en geur beter vrij). Snijd de vissen in grote stukken. Lente-ui schuin in ringen snijden. Halveer de limoen en snijd de helften in dunne plakjes. Halveer de tomaat en ook deze in plakjes. Verhit wat olie in de wok of hapjespan en fruit hierin de boemboe met de sereh (niet bruin laten worden). Daarna de sjalotsnippers en de groene lombok erbij, het (hete) water en de limoenplakjes erbij doen. Goed doorwarmen en evt. een snufje zout erbij (proeven). Stengel sereh eruit halen. De tomaat toevoegen en 1 minuut mee verwarmen. Pas dan de verse vis erbij doen (zorg dat de stukken vis elk los in de boemboe liggen, dus net op elkaar). Blijf erbij want het hoeft maar even te stoven om de vis te garen. 1 à 2 minuten is genoeg. Als het te lang stooft valt de vis uit elkaar. Garneer met de ringetjes lente-ui. Lekker met witte rijst en komkommer.

Selamat makan.

Boeken, e-books/cd-dvd

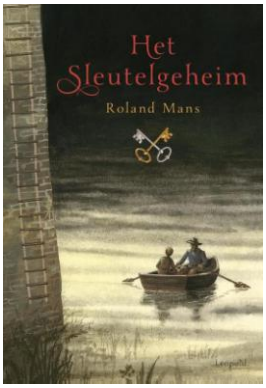

De zolderkinderen – Janneke Schotveld. Milo woont met zijn zusje Daantje in het 'Koekoeksnest', een groot huis op een oud

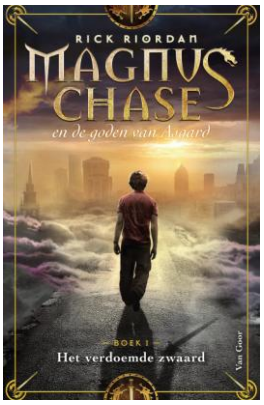
landgoed. Boven hen woont Lima en op de derde verdieping wonen Tim en Tijmen, een tweeling. De zolder van het huis is 'van alle kinderen'. Het is hun lievelingsplek, waar ze samen spelen. Op een dag overlijdt tante Mimi, de eigenares van het landgoed. Iedereen denkt dat Milo's moeder alles zal erven, maar dan blijkt er nóg iemand aanspraak te maken op de erfenis. Een verre neef eist zijn erfdeel op en neemt zijn intrek op de zolder. En dat laten de Zolderkinderen niet zomaar op zich zitten. ***6 – 9 jaar,*** *De prijs is: € 13,99.*

Het sleutelgeheim – Roland Mans. Leiden 1573. Tijdens de 80-jarige oorlog, terwijl de Spanjaarden Leiden aanvallen, komt Lourens een samenzwering op het spoor. Als hij zijn vriend Faes erover vertelt, ontdekt hij dat die een nóg groter geheim heeft. Een geheim dat niet in handen van de vijand mag vallen.

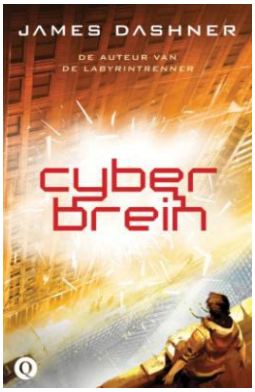
Intussen breken ook in de stad gevechten uit en honger en pest slaan ongenadig toe. Het net rond Lourens en Faes sluit zich. Misschien zijn hun geheimen veilig bij de Prins van Oranje in Delft, maar hoe komt Lourens in vredesnaam ongezien de stad uit en langs de Spanjaarden om naar de Prins te gaan. ***10 – 12 jaar,*** *Prijs: € 14,99.*

Het verdoemde zwaard – Rick Riordan. Magnus Chase is altijd een onrustige jongen geweest. Sinds de mysterieuze dood van zijn moeder leeft hij in de straten van Boston. Dan komt hij in contact met een man, die hij nog nooit eerder heeft ontmoet en waarvan zijn moeder altijd zei dat hij gevaarlijk zou zijn. De man vertelt hem een groot geheim: Magnus is de zoon van een Noorse god. Hij vertelt hem dat de goden

van Asgard zich op een oorlog voorbereiden. Om Ragnarok (de ondergang van het godenrijk) te voorkomen, moet Magnus in de Negen Werelden op zoek naar een bijzonder wapen, dat al duizend jaar onvindbaar is. Wanneer een vurige aanval van Reuzen hem dwingt te kiezen tussen zijn eigen veiligheid en het leven van honderden onschuldigen, maakt Magnus een fatale beslissing.
13 – 15 jaar. *Prijs: € 18,99.*

Cyberbrein – James Dashner. Michael dacht dat als hij zou helpen om cyberterrorist Kaine op te sporen, het VirtNet weer veilig zou zijn voor gamers. Niets bleek minder waar. De waarheid is nog vreselijker dan hij ooit had kunnen bedenken. Kaine blijk namelijk een Tangens te zijn – een tot leven gekomen computercode. Kaine heeft ontdekt dat Tangens kunnen overleven in de hersenen

van mensen, waarbij zij de controle overnemen. Hij wil zichzelf vermenigvuldigen en alle mensen op Aarde laten overnemen door Tangens. Michael is de enige die dit kan voorkomen.
Vanaf 15 jaar, *Prijs: € 15,00.*

VILLA PAAGMAN

Help NICC Magazine aan
nieuwe abonnees
Verras uw familielid, vriend, kennis of collega met een
GRATIS ABONNEMENT
info@indisch-centrum-denhaag.nl

LIKE onze facebookpagina
https://www.facebook.com/IndischCentrumNICC/

Links4Kids

Heel veel leuke *LINKS* voor kinderen, maar niet alleen voor kinderen:

Doorlink-website naar tal van Indische en Indisch gerelateerde websites, blogs, personen en onderwerpen.
https://linkenindisch4ever.wordpress.com/

Website over online **geschiedenis** van, voor en met Indische Nederlanders.
http://www.indischhistorisch.nl

Informatie over **schoolles-pakketten** over het voormalige Nederlands-Indië.
www.gastdocenten.com

Indisch Herinneringscentrum Bronbeek
www.indischherinneringscentrum.nl

Indisch Museum, een digitaal museum over Nederlands-Indië: https://indischmuseum.wordpress.com

Informatie over de **Nationale Indië-Herdenking** op 15 augustus. www.indieherdenking.nl

Een **Indische start-pagina voor de jeugd:** http://suara-baru-kecil.jouwpagina.nl

De **Jeugdwebsite** van de Nederlandse Oorlogsgraven-stichting (Ned.-Indië).
http://www.eenlevenverloren.nl/index.php?go=home.personen@paginanr=1

Info over boeken, artikelen, TV- en radiodocumentaires plus LINKS naar sites betreffende het Pakan-Baroe Spoorweg drama.
http://pakanbaroe.my-free.website/.

Taman Indonesia, Het leukste kleine Indonesische dierenpark in Nederland. http://www.taman-indonesia.nl

Koorenhuis - Den Haag, cursussen en workshops voor muziek, dans, kunst en theater.
http://www.koorenhuis.nl

Een informatieve website met heel veel **Theatervoorstellingen**, overal in Nederland en voor iedere leeftijd.
http://www.kindertheater.nl/

Kunstbende, Een landelijke organisatie met afdelingen in alle provincies voor iedereen van 13 tot en met 18 jaar.
http://www.kunstbende.nl

Jeugd Startpagina "Open Start" http://jeugd.openstart.nl

Weblog "Indische Jeugd-letteren" Blog van Marjorie van Putten:
http://indischejeugdletteren.wordpress.com/over-mij/

Villa Zebra, landelijke jeugd-organisatie
http://www.villazebra.nl

Young Adult Books, website met boekrecensies en webshop over boeken voor middelbare scholieren.
http://www.youngadultbooks.nl/

Jeugdbieb, leuke en informatieve website. http://www.jeugdbieb.nl

Cultuur, Jeugd, Sport en Media in Vlaanderen, website met van alles.
http://www.cjsm.vlaanderen.be

Kinderboekenpraatjes. Veel boeken uitzoeken voor elke leeftijdgroep.
http://www.kinderboekenpraatjes.nl

Website **Indische Jeugdboeken,** compleet met een bestellink.
http://www.antiquariaat-anna.nl/boekek/kameleonboeken

Wilt u blijk geven van uw waardering voor NICC Magazine en het vele werk dat wij hiervoor maandelijks verrichten? Maakt u dan een vrijwillige donatie over op ons bankrekeningnummer NL39 RABO 0129 2168 36, t.n.v. NICC te Den Haag. Dank u wel.

De Indische Agenda

LET OP! Sluitingsdatum kopij op 8 oktober 2017

T/m 29 oktober 2017: Indruk-wekkende terugblik op de Jappentijd. Halverwege de jaren tachtig maakte de kunstenares Trees Ruijs (1925-2016) een serie schilderijen over de Japanse bezetting van Nederlands-Indië. De thema's van haar schilderijen: haar persoonlijke herinneringen aan haar gevangenschap in concentratiekampen, maar ook de grote historische gebeurtenissen zoals de aanval op Pearl Harbor en de aanleg van de Birma-Siam spoorweg. Door hun verhalend karakter, het gebruik van kleuren en de expressiviteit hebben de werken een grote zeggingskracht. De schilderijen zijn in 2016 door Stichting pelita geschonken aan het Museon in Den Haag. Naast de schilderijen staan er een aantal vitrines met voorwerpen uit de collectie 'Nederlanders in Japanse

Interneringskampen'. Het Museon beheert de grootste collectie met duizenden tekeningen en voorwerpen uit de Japanse bezettingsperiode in Nederland. In 2016 verscheen bij Wbooks de catalogus 'Terugblik op de Jappentijd', met afbeeldingen van alle werken van Trees Ruijs, met inleidingen door Maaike Vonk, oudste dochter van Trees. Locatie: **Museon,** Stadhouderslaan 37, 2517 HV Den Haag (naast het Haagse Gemeentemuseum). De openingstijden zijn: di. t/m zo. 11.00 tot 17.00 uur. Maandags gesloten. Toegangsprijzen en andere relevante informatie op: https://www.museon.nl/nl/bezoekersinformatie. Tel: 070-3381338.

T/m november 2017: The Great Liao. *Een vergeten dynastie uit Binnen-Mongolië 907 – 1125 AD.* Deze unieke tentoonstelling vertelt het verhaal van een nomadisch volk dat in de 10e en 11e eeuw een groot en

machtig rijk had opgebouwd in Mongolië, dat toen het zuiden van Rusland en het noorden van China omvatte. Voor het eerst komen ruim honderd schitterende voorwerpen zoals aardewerk, serviesgoed en sieraden naar Assen. Eerder waren ze te zien in Keulen, Zürich en New York. Echter de laatste tien jaar zijn de artefacten niet meer op reis geweest. Het hoogtepunt van de expositie is wel het gouden dodenmasker van prinses Chen, die in 1018 op jonge leeftijd overleed. Locatie: **Drents Museum,** Brink 1, 9401 HS Assen Openingstijden: di. t/m zo. 11.00 tot 17.00 uur. Toegang: € 13,00, CJP € 8,00, groepen vanaf 10 personen € 10,00 per persoon. Kinderen en jeugd tot 18 jaar gratis. Museumkaart en Defensiekaart gratis.

T/m 10 november 2017: Spoorwegen in Indië. 150 jaar geleden reed in Indonesië de eerste trein tussen de havenstad Semarang en Tangoeng op Java. Dit is voor het Spoorwegmuseum

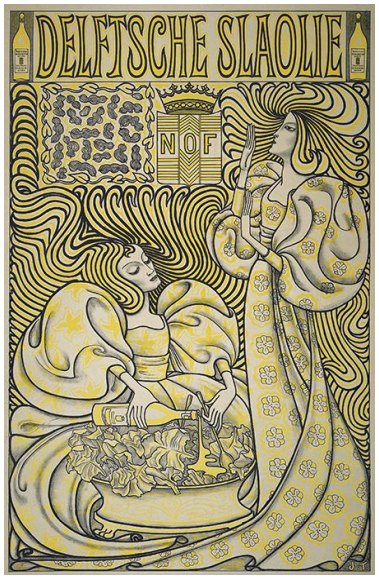
in Utrecht aanleiding om met de expositie "Sporen van Smaragd" in te gaan op de historie van de spoorwegen in het voormalige Nederlands-Indië. Met restauratie van één van de topstukken van de tentoonstelling een model van een Indisch rijtuig uit 1882, maakte het Spoorweg-museum eind januari een start met de voorbereidingen. Het is een nauwkeurig schaalmodel van het houten rijtuig dat in die jaren werkelijk op Java rondreed. Het origineel van het 1 : 5 schaalmodel van een antiek Indisch treinrijtuig dat nu wordt gerestaureerd, werd in 1882 gebouwd in de werkplaats Buitenzorg van de Indische Staatsspoorwegen. Deze tentoonstelling wordt gehouden in samenwerking met onder andere de Indonesische Spoorwegen en het Indonesisch Spoorwegmuseum. De locatie is: **Spoorwegmuseum,** Maliebaanstation 15, 3581 XW Utrecht. Openingstijden: di. t/m zo. 10.00 tot 17.00 uur. Toegang: € 16,00 pp. (kind tot 3 jr. gratis). Museum jaarkaart, Bank-Giro VIP-kaart en ICOM-houders gratis. Originele kaarten tonen aan de kassa. http://www.rvk.nl/spoorwegmuseum-toont-tentoonstelling-unieke-indische-spoorcollectie/

T/m 4 februari 2018: Anton Heyboer.
In deze tentoonstelling ligt de focus op de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw, de periode dat hij internationaal doorbrak. Met deze expositie wil het Haagse Gemeentemuseum eerherstel vragen voor deze excentrieke kunstenaar. Veel werk van de in voormalig Nederlands Indië geboren Anton Heyboer werd in die tijd gekocht door het beroemde Museum of

Modern Arts in New York. Ook het Gemeentemuseum heeft van heinde en verre werken van Heyboer laten komen om deze tentoonstelling zo compleet mogelijk te maken. De locatie is: **Gemeentemuseum,** Stadhouders –laan 42, 2517 HV Den Haag. Zie voor entreeprijzen en openingstijden de website van het museum https://www.gemeentemuseum.nl

T/m 3 juni 2018: Jan Toorop en het animisme. Deze tentoonstelling richt zich vrijwel volledig op de afkomst van de kunstenaar. Hij groeide op in de natuur, het ruige oerwoud en voelde zich één met de Javaanse natuur en met de

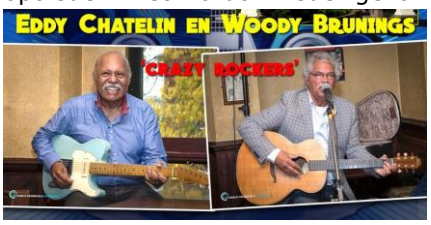
cultuur. De tentoonstelling is tot stand gekomen dankzij het feit dat vele particulieren en instellingen Toorop's werk in bruikleen hebben gegeven, mede dankzij de inspanningen van de bekende Frans Leidelmeijer. De locatie is: **Musee Lalique,** Gasthuisstraat 1, Doesburg. Zie voor entreeprijzen, openingstijden en andere info: http://www.musee-lalique.nl.

8 oktober t/m 8 december 2017: Etnografische verzamelingen en Europalia Indonesia. Een tentoonstelling met diverse thema's: Objecten uit eigen collectie, Spelen met schaduwen (Wayang poppenspel), Adat Objecten, objecten uit de Indische

Keuken, lezingen, workshops en andere activiteiten. Kortom, een zeer gevarieerd aanbod, waar voor ieder wel iets te vinden is wat de interesse heeft. Deze worden gehouden in samenwerking met 200 jaar Universiteit van Gent. Welke activiteit waar gehouden wordt, kunt u het beste nazien op de website van Europalia, ze worden namelijk over diverse locaties gehouden. U vindt er ook de tijden, programma's en nog veel meer inlichtingen. Website: https://europalia.eu/nl/home/home_82.html.

22 oktober 2017: Indo Muziekcafé Ede. Benny en Jeannette hebben dit keer twee mensen kunnen strikken die hun sporen in de muziek al ruimschoots verdiend hebben. Woody Brunings en Eddy Chatelin van de (originele) Crazy Rockers. Wat zij zullen brengen blijft nog een verrassing, evenals of zij alleen of met een band optreden. Het wordt in ieder geval

absoluut top met deze twee heren. Ook de band Free Line doet een flinke duit in het zakje. Locatie: **Muziekcafé Buitenzorg,** Amsterdamseweg 19, 6712 GG Ede. Aanvang om 15.00 uur (zaal open om 14.00 uur), Toegang: € 10,00 pp. Verdere info: www.buitenzorg.nl.

25 oktober 2017: Soerabaja / Surabaya. Filmdocumentaire van Peter Hoogendijk. Nederlandstalige filmdocumentaire, die een fascinerend maar ook tragisch verleden naar boven haalt. De Indonesiërs herdenken de strijd tegen de Britten, terwijl het voor Indische Nederlanders een zeer traumatische tijd was. Getuigen en betrokkenen vertellen over deze gebeurtenissen, geïllustreerd door unieke archiefbeelden. De voorstelling van IndoFilmCafé vindt plaats in samenwerking met Museum Bronbeek, in het kader

INDO FILM CAFÉ

van de 'Maand van de geschiedenis'. Locatie: **Lux Mariënburg,** Mariënburg 38-39, Nijmegen. Tijd: 19.30 uur, Toegang: € 9,50. Ruime parkeergelegenheid na 18.00 uur à € 0,50 p/u in parkeergarages in de omgeving, of gratis in de buurt. Nadere inlichtingen: http://www.indofilmcafe.nl.

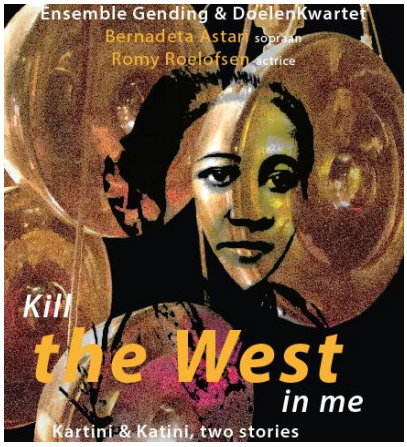
11 en 12 november 2017: Pasar Malam Rijswijk. 4 en 5 maart 2017: Pasar Malam Rijswijk. Het staat weer bol van de muziek, dans, leuke kramen en uitstekende culinaire eetstands op deze gezellige Pasar. Een aanrader voor de echte liefhebber van de Indische cultuur en van

PASAR MALAM RIJSWIJK

muziek. Laat u de hand lezen en geniet van een stoelmassage. Bent u ook benieuwd welke mooie kleuren u uitstraalt? Dan moet u beslist uw aura laten fotograferen. Op het podium kunt u muziek verwachten van: Eater Latama, Challenge XL, The Java Guitars, Justine Pelmelay, de dansgroepen Hawaiian Treasure, Bunga Melati en Nuansa Seni en verder artiesten zoals Diana Monoarfa en het Duo Novi Dijk & Vivi Soebono. De presentatie is in de vertrouwde en ervaren handen van Milly Akerina. Locatie **De Broodfabriek** (voorheen Expo Rijswijk), bereikbaar met tram 17 (stopt bijna voor de deur), Volmerlaan 12, 2288 GD Rijswijk, Ook veel gratis

parkeerruimte aaanwezig. De openings-tijden zijn: zaterdag: 12.00 tot 22.00 uur, zondag: 12.00 tot 20.00 uur. Toegang: volw. € 8,00; 65+ € 6,50; kind 7-12 jr. € 3,00; t/m 6 jr. gratis. Nadere inlichtingen: www.pasarmalamrijswijk.nl

12 november 2017: Première 'Kill the west in me' – Kartini & Katini – Two Stories. Noteert u alvast in uw agenda: de première van de spectaculaire voorstelling van het Ensemble Gending en het Doelenkwartet. Een fonkelnieuwe muziektheatervoorstelling in samenwerking met 'Het Geluid Maastricht'. Over de inhoud: Opruiende brieven van de in het kraambed gestorven Javaanse prinses Raden Adjeng Kartini (1879-1904) en vlijmscherpe teksten van de Indonesische schrijfster Ayu Utami (1968) zijn de uitgangspunten. De muziek is de toonaangevende drager in deze voorstelling en is een bijzondere combinatie van traditionele Javaanse instrumenten en een westers strijkkwartet. Twee solisten met ieder hun eigen metier, twee componisten, twee ensembles met hun eigen traditie, dat is het slagveld waarin orde geschept moet worden, balancerend tussen verbluffende syntheses en schier onoverbrugbare tegenstellingen. En toch brengen zij de tradities, de oosterse en de westerse, samen,

waarin de schijnbare kloof, de teksten en acties nu eens samen gaan en dan weer brutaal confronterend op elkaar inwerken. Kortom, een unieke voorstelling die u niet mag missen. Nadere inlichtingen volgen in de komende edities van NICC Magazine. De première is in ieder geval in Red Sofa in de Doelen in Rotterdam.

12 november 2017 Bij Eugenie in de keuken. Een reeks theatervoorstellingen waarbij Yvonne Groeneveld (Tante Eus) het publiek meeneemt in een culinaire

beleving met een korreltje zout. Niet alleen krijgt u te maken met keukenrecepten, maar ook met keukenverhalen, liedjes, anekdotes en roddels. Kortom, een theatershow om van te smullen. Dit keer krijgt Tante Eus als gast de zanger/gitarist Joony van Maanen. Locatie: **Werftheater,** Oude Gracht 60 (aan de werf), 3512 AS Utrecht. Aanvang: 14.30 uur, zaal open om 13.45 uur. Toegang: € 13,00 (55+ en CJP € 11,00. Reserveren van kaarten: Tel: 030-2315440 of via e-mail: reserveren@werftheater.nl.

Wintertijd

29 oktober: De klok gaat één uur terug

Reparatie, onderdelen, accessoires en batterijen voor al uw elektronische apparatuur. http://www.mobipc.nl/onderdelen

Pasar Kalender 2017

(update: 1 oktober 2017)

Januari
14, 15: Steenwijk http://www.istimewa-events.nl.
26, 27, 28: Breda http://www.winkelcentrumhogevucht.nl

Februari
18 t/m 26: Amsterdam www.woutnijlandevenementen.nl

Maart
4, 5: Rijswijk (ZH) www.pasarmalamrijswijk.nl
10, 11, 12: Zwolle http://www.istimewa-events.nl.
19: Kallenkote (Steenwijk) www.tamanindonesia.nl.
24, 25, 26: Arnhem www.stellarevents.nl.
31: Apeldoorn www.pasarfestival.nl.

April
1, 2: Apeldoorn www.pasarfestival.nl.
15, 16, 17: Rotterdam http://www.istimewa-events.nl.
21, 22, 23: Nieuwegein www.stichtingstellar.nl
28, 29, 30: Brussel – BE http://www.istimewa-events.nl.
30: Zutphen www.pasaroostwest.nl

Mei
1: Brussel – BE http://www.istimewa-events.nl.
5, 6, 7: Hasselt – BE http://www.istimewa-events.nl.
6, 7: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl
5, 6, 7: Geleen www.pasarfestival.nl.
20, 21: Landgoed Nienoord (Leek) www.stichtingstellar.nl
25 t/m 28: Antwerpen – BE http://www.istimewa-events.nl.
25 t/m 31: Malieveld Den Haag www.tongtongfair.nl

Juni
1 t/m 5: Malieveld, Den Haag www.tongtongfair.nl
3, 4, 5: Den Helder www.stichtingstellar.nl
9, 10, 11: Purmerend http://www.istimewa-events.nl.
16, 17, 18: Goes http://www.istimewa-events.nl.
17: Wageningen http://www.zinzia.nl.
17, 18: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl
23, 24, 25: Leeuwarden www.stichtingstellar.nl
30: Zeist http://www.istimewa-events.nl.

Juli
1, 2: Zeist http://www.istimewa-events.nl.
7, 8, 9: Eindhoven www.stichtingstellar.nl
9: Breda www.raffyzorg.nl
8, 9: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl
14, 15, 16: Groningen www.pasarfestival.nl
22, 23: Emmeloord http://www.istimewa-events.nl.
28, 29, 30: Oostende – BE http://www.istimewa-events.nl.

Augustus
13 t/m 16: Dordrecht http://www.istimewa-events.nl.
17: Kallenkote (Steenwijk) www.taman-indonesia.nl
18, 19, 20: Tilburg www.stichtingstellar.nl
26, 27: Almere www.indischefeestavond.nl

September
8, 9, 10: Assen www.pasarfestival.nl.
15, 16, 17: Middelburg www.stichtingstellar.nl
16, 17: Kallenkote www.taman-indonesia.nl
17: Utrecht www.vrijoosttimor.nl
29, 30: Enschede www.pasarfestival.nl
30: Maastricht http://www.istimewa-events.nl.

Oktober
1: Enschede www.pasarfestival.nl.
6, 7: Amersfoort www.emiclaer.nl.
12 t/m 15: Alphen a/d Rijn http://www.istimewa-events.nl.
20, 21, 22: Nijmegen www.pasarfestival.nl. **AFGELAST**
28, 29: Leek www.stichtingstellar.nl

November
11, 12: Rijswijk www.pasarmalamrijswijk.nl

December
23 dec. t/m 7 jan.: (behalve 1e Kerstdag en Nieuwjaarsdag)
Arnhem, Burgers Zoo http://www.istimewa-events.nl.

Ziet u nog een foutje in deze lijst of heeft u een aanvulling of aan-/afmelding? Mail het ons.

Uw pasar aanmelden voor deze lijst? # info@indisch-centrum-denhaag.nl

ook kleine particuliere en verenigings pasars welkom (ter beoordeling door de redactie)

Colofon

Digitaal maandelijks Magazine van:
Nederlands Indisch Cultureel Centrum

Hoofdredacteur: Hans Vogelsang
Redactie:
Jean-Marie Bosch van Drakestein
Ron Kraft
Henk Harcksen
Fotoredactie: Han Dehne
Juniorredacteur: Chinook de Deugd
Correspondenten:
Albert van Prehn (Muziek, column)
Silfraire Delhaye (Indisch Platform)
Sabina de Rozario (Door Blauwe Ogen)
Armando Ello (Hoezo Indo)
Ivo Pabbruwe (New Zealand)
Gedichten: Mary-Jane Sahanaja
Vormgeving & lay-out: Hans Vogelsang
Ondersteuning: Groep de Mos
Technische realisatie & verzending:
Dennis van der Ham
http://www.borca-online.nl/

Verschijning: de 15e van elke maand
Sluitingsdatum kopij en advertenties:
de 10e van elke maand
Advertentietarieven: op aanvraag
Abonnementen NICC Magazine: GRATIS
info@indisch-centrum-denhaag.nl
Postadres: Newtonstraat 660
2562 LA Den Haag - Netherlands
W: www.indisch-centrum-denhaag.nl
: http://indisch-centrum-denhaag.blogspot.com
@: info@indisch-centrum-denhaag.nl

Rabobank IBAN: NL39 RABO 0129 216 836
t.n.v. N.I.C.C. te Den Haag
BIC: RABONL2U

Overname van (delen van de) inhoud is toegestaan, mits met bronvermelding.
© 2017 N.I.C.C. Den Haag

Pasar Nijmegen gaat niet door!

De organisator van Pasar Festival Djempol Nijmegen laat het volgende weten:

2017 bracht veel stress en druk met zich mee vanwege een aantal nieuwe pasars die op poten gezet moesten worden. Dit heeft zowel geestelijk als lichamelijk veel van mij gevergd. Zodanig, dat even een pas op de plaats, een kleine pauze, strikt noodzakelijk is om het nieuwe jaar weer vol energie te beginnen en met volle kracht vooruit te kunnen gaan.

Dit betekent helaas dat de voor 20-21-22 oktober 2017 aangekondigde Pasar Nijmegen is afgelast.

Wij rekenen op uw begrip en we zien u graag op het eerste Pasar Festival Djempol in 2018. Groetend, Jeffrey.

www.pasarfestival.nl

Herdenkingssymbool Melati

De Melati, de Indische jasmijn, is het herdenkingssymbool dat u onder andere kunt dragen op 15 augustus.

Prijs: per stuk : € 3,00; per 5 stuks: € 12,50; per 10 stuks: € 25,00
De prijzen zijn incl. administratie- en verzendkosten (Nederland)

Bestellen: **http://webshop.indieherdenking.nl/nl/**

SHOPDEN
BORCA ONLINE
Borca Computer Online Service
Weimarstraat 39
2562 GP Den Haag
070-364 2806
www.borca-online.nl

Wilt u familie, vrienden of leden van uw club of vereniging gratis abonnee maken? Gebruikt u dan dit formulier

9.10

NICC Magazine

e-mail adressenlijst

	NAAM	e–MAIL ADRES
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		

Deze e-mail-adressenlijst 'knippen en plakken' en versturen naar e-mail: info@indisch-centrum-denhaag.nl of printen en versturen per post (voldoende frankeren) naar: Administratie NICC Magazine # Newtonstraat 660 # 2562 LA Den Haag